

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

**Ochrana životního prostředí v unijním právu na úseku
vodního hospodářství**

Bc. Miroslava Kozová

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Miroslava Kozová, DiS.

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Ochrana životního prostředí v unijním právu na úseku vodního hospodářství

Název anglicky

Environmental protection in EU law in the field of water management

Cíle práce

Cílem této diplomové práce je na základě rozboru platné právní vyhodnotit úroveň ochrany životního prostředí se změřením na ochranu vod v české, evropské a mezinárodní právu, které společně vytvářejí právní prostředí v České republice, se zaměřením na ochranu před škodlivými účinky dopadů sucha a čistoty vod. V praktické části práce budou ověřeny teoretické poznatky v praxi vodoprávního právu v Dobříši.

Metodika

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá pohledem do problematiky ochrany vod ať už na mezinárodní či národní úrovni. Praktická část se zabývá analýzou cílů ochrany vod a nástrojů k jejich dosažení.

Hypotézou je dosažení stejných výsledků co se týče stavu podzemních a povrchových vod na našem území bez evropské intervence.

Metodikou práce jsou deskripce a analýza.

Osnova metodiky:

- shromáždění podkladů s využitím metody obsahové analýzy právních textů
- prostudování podkladů teoretické části práce s využitím metody deskripce, analýzy relevantních právních textů
- shromažďování podkladů pro zpracování aplikační části práce
- vyhodnocení získaných dat, sumarizace výsledků a jejich zpracování za využití metody komparace a kompilace
- diskuze, závěr

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

právo životního prostředí, ochrana vod, implementace

Doporučené zdroje informací

Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí 3. vydání, Praha, C.H.Beck, 2010, 680 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

Horáček Zdeněk a kol., Vodní zákon: s aktualizovaným podrobným komentářem po roce účinnosti nového občanského zákoníku k 15.3.2015, Praha 2015

Kružíková E., Adamová, E., Komárek, J.: Právo životního prostředí ES – praktický průvodce. Nakladatelství Linde, Praha 2003.

Šturma, P. a kol.: Mezinárodní právo životního prostředí – I. díl, IFEC, Praha 2004

Tichý, L., Arnold, R., Zemánek, J., Král, R.: Evropské právo. 4. vydání, C.H.Beck Praha 2010

Předběžný termín obhajoby

2019/20 ZS – PEF (únor 2020)

Vedoucí práce

JUDr. Viktor Jansa, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 7. 11. 2018

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 25. 11. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Ochrana životního prostředí v unijním právu na úseku vodního hospodářství" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních pramenů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu diplomové práce JUDr. Viktoru Jansovi, CSc., za odborné vedení, cenné připomínky a rady a JUDr. Janě Borské, Ph.D. za doporučení, která přispěla ke zvýšení úrovně této práce. Velký dík patří i mé rodině, která mě povzbuzovala a nikdy mi nepřestala věřit.

Ochrana životního prostředí v unijním právu na úseku vodního hospodářství

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou ochrany životního prostředí v oblasti vodního hospodářství, zejména s ohledem na ochranu podzemních a povrchových vod v souvislosti se vstupem ČR do EU. Autorka se zaměřila zejména na prolínání české právní úpravy s úpravou na úrovni evropské a mezinárodní, její implementaci a dále na národní právní úpravu, které společně vytváří právní prostředí v České republice. Cílem práce bylo na základě analýzy právních předpisů a nástrojů v oblasti ochrany vod vyhodnotit zejména právní úpravu problematiky ochrany vod. Byl zkoumán způsob ochrany vod před jejich znečištěním podle současné právní úpravy a samotná realizace včetně dopadů, za pomoci nástrojů ochrany životního prostředí uplatňovaných ve vztahu k vodám. V praktické části byl vyhodnocen projev sucha v roce 2018 a současně jakost podzemní a povrchové vody za období 2017 – 2018 na území ČR. Na základě provedeného výzkumu byla vyhodnocena ochrana vod v souvislosti s problematikou sucha z hlediska činností konkrétního vodoprávního úřadu v Dobříši. Vyhodnocením získaných dat je upozorněno na nedostatky právních předpisů a navrženy možné změny a možná opatření ke zlepšení stavu. Na základě získaných poznatků byla navržena opatření k odstranění zjištěných nedostatků.

Klíčová slova: právo životního prostředí, ochrana vod, implementace, vodoprávní úřad, vodní zákon, právo Evropské unie, sucho, kvalita vod

Environmental protection in EU law in the field of water management

Abstract

The thesis deals with the issue of environmental protection in the field of water management, especially with regard to the protection of groundwater and surface water in connection with the accession of the Czech Republic to the EU. The author focused mainly on the intersection of Czech legislation with regulation at the European and international level, its implementation and national regulation, which together create the legal environment in the Czech Republic. The aim of the thesis was to evaluate, in particular, the legal regulation of water protection issues based on the analysis of legal regulations and instruments in the field of water protection. The method of protection of waters against their pollution was investigated according to the current legislation and the implementation itself including impacts, with the help of environmental protection instruments applied in relation to waters. In the practical part was evaluated the manifestation of drought in 2018 and at the same time underground quality and surface water for the period 2017 - 2018 in the Czech Republic. Based on the research carried out, the protection of water in connection with the drought issue was evaluated in terms of the activities of a specific water authority in Dobříš. The evaluation of the obtained data specified deficiencies in the legislation and proposed possible changes and subsequent measures to improve the situation. Based on the acquired knowledge, measures were proposed to eliminate the identified shortcomings.

Keywords: environmental law, water protection, implementation, water protection authority, water act, European Union law, drought, water quality

Obsah

1	Úvod	12
2	Cíl práce a metodika	15
2.1	Cíl práce	15
2.2	Metodika	15
3	Teoretická východiska	18
3.1	Právní úprava ochrany životního prostředí v unijním právu	18
3.1.1	Vývoj mezinárodní právní ochrany životního prostředí	19
3.1.2	Hard law a soft law	21
3.1.3	Mezinárodní úmluvy	22
3.1.4	Evropská právní ochrana vod	24
3.2	Vnitrostátní právní úprava s vazbou na EU	30
3.3.1	Historický exkurz	31
3.3.2	Aktuální právní úprava	33
3.3	Předmět právních vztahů a ochrany	36
3.4	Environmentální právní zásady	38
3.5	Cíle ochrany vod	40
3.5.1	Ochrana vodních poměrů	40
3.5.2	Rámcové cíle v ochraně čistoty vod	41
3.5.3	Koncepční nástroje	42
4	Analytická část	46
4.1	Stav vod v ČR	46
4.1.2	Kvalita povrchových vod	48
4.1.3	Vliv léčiv na kvalitu vod	53
4.2	Kvalita podzemních vod	55
4.3	Nástroje ochrany vod	57

4.4 Problematika sucha	60
4.4.1 Dopady sucha	64
4.4.2 Sucho v roce 2018	65
4.4.3 Koncepce ochrany před následky sucha na území České republiky	66
4.4.4 Zvládání sucha a stavu nedostatku vody.....	67
4.4.5 Výhled pro rok 2020.....	69
4.5 Dopady sucha na činnost vodoprávního úřadu v Dobříši	71
4.5.1 Činnosti vodoprávního úřadu ORP Dobříš	72
4.5.2. Vývoj počtu vydaných povolení k vybraným stavbám vodních děl	73
4.5.3 Kontrolní činnost vodoprávního úřadu.....	78
5 Výsledky a diskuze	81
6 Závěr	84
7 Seznam použité literatury	86

Přehled obrázků

Obrázek 1 - Mapa povodí ČR	46
Obrázek 2 - Jakost vody v tocích ČR v letech 1991 - 1992	49
Obrázek 3 - Jakost vody v tocích ČR v letech 2016 - 2017	51
Obrázek 4 - Jakost vody v tocích ČR v letech 2017 - 2018	52
Obrázek 5 - Povrchové vody: řeka Kocába u Velké Lečice, rybník Říhovka u Dobříše	52
Obrázek 6 - Vltava v Záběhlicích v říjnu 2018 (okres Příbram)	61
Obrázek 7 - Dopady sucha.....	64
Obrázek 8 – Rok 2018 v číslech	65
Obrázek 9 - Schéma fungování systému HAMR.....	67
Obrázek 10 - Stav hladiny podzemní vody v mělkých vrtech.....	69
Obrázek 11 - Prognóza stavu sucha na rok 2020	70
Obrázek 12 - ORP Dobříš.....	71
Obrázek 13- Řešení likvidace odpadních vod na okraji města Dobříš.....	75

Přehled tabulek

Tabulka 1 - Kvalita podzemní vody 2016 - 2018	57
---	----

Přehled grafů

Graf 1- Průměrné měsíční teploty vzduchu na území ČR	61
Graf 2 - Měsíční srážkové úhrny za rok 2018	62
Graf 3 - Srovnání počtu vydaných povolení na stavbu vodního díla - studny	74
Graf 4 - Počet vydaných povolení/souhlasů se stavbou domovní ČOV	75
Graf 5 - Počet vydaných povolení k vodním dílům pro akumulaci	76
Graf 6 - Vodoprávní dozor na území ORP Dobříš.....	78
Graf 7 - Porovnání sankcí.....	79

Seznam použitých zkratk

ČHMÚ – Český hydrometeorologický ústav

ČIŽP – Česká inspekce životního prostředí

ČOV – Čistírna odpadních vod

ČR – Česká republika

EHS – Evropské hospodářské společenství

EO – ekvivalentní obyvatel

ES – Evropské společenství

ESD – Evropský soudní dvůr

EU – Evropská unie

JEA – Jednotný evropský akt

Mze – Ministerstvo zemědělství

MŽP - Ministerstvo životního prostředí

ORP – Obec s rozšířenou působností

OSN – Organizace spojených národů

SEU – Smlouva o evropské unii

SFEU – Smlouva o fungování evropské unie

SFŽP – Státní fond životního prostředí

UNESCO – Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu

VZ – Vodní zákon

WFD – Rámcová směrnice o vodě (*Water framework directive*)

1 Úvod

Hydrosféra naší planety znázorňuje soubor veškeré masy vody, a pokud ji porovnáme s ostatními planetami sluneční soustavy, je největším rezervoárem umožňujícím život na Zemi. Z celkového množství vody na naší planetě představuje pouze 2,5 % voda sladká. Vzhledem k tomu, že voda není rovnoměrně rozložena a množství vody stále více kolísá, je nutné s tímto zjevně obyčejným, avšak cenným statkem přinejmenším racionálně hospodařit. Podle údajů Organizace spojených národů asi 1,1 miliardy lidí na Zemi nemá přístup k nezávadné pitné vodě. Zvyšující se spotřeba vody především v souvislosti s nárůstem populace by nás měla pohánět k efektivnímu hospodaření s tímto veřejným statkem. Alarmujícím bohužel není jen množství vody, ale bohužel i její jakost a nezávadnost.

Od roku 1993 má tato složka životního prostředí i svůj světový den, který byl navržen Organizací spojených národů na den 22. března. To, že budeme každoročně oslavovat světový den vody, naše problémy s vodou samozřejmě nevyřeší. Ochrana vod jako soubor činností společných pro postup všech zúčastněných a tlak na chování lidské společnosti za účelem ochrany naší planety, může umožnit ji v uspokojivém stavu zachovat pro další generace.

Tato diplomová práce je zaměřena na evropské uskupení států, Evropskou unii a její aktivní procesy na poli ochrany životního prostředí. Ačkoliv je životní prostředí soustavou přírodních prvků, které jsou vzájemně provázané mnoha způsoby a neodmyslitelně spolu souvisí, v této práci se autorka zaměří na jednu z jeho složek, a sice na vodu.

V každé dětské encyklopedii se můžeme setkat s nějakým jednoduchým či složitějším koloběhem vody, je tedy všeobecně známo, že voda na Zemi koluje a její množství je neměnné. Co se mění, jsou její formy. Voda není obchodovatelným produktem, je statkem veřejným, ale její zdroj je omezený. Je třeba ji chránit a nakládat s ní udržitelným způsobem jak z hlediska kvality, tak z hlediska kvantity. Voda je pro člověka nejen zdrojem tekutiny, ale je jím i využívána a ovlivňována v odvětvích, jako je zemědělství, průmysl, cestovní ruch, energetika a jiné.

Nastolit právní rámec pro hospodaření s podzemními a povrchovými vodami nějakou dobu trvalo. Právní úprava byla nejednotná a v podstatě se neustále vyvíjela tak, jak se vyvíjely

technické možnosti pro její využití. Vznik nových právních předpisů si vyžádal i nutnost zdroje vody chránit, čerpání z nich regulovat a vlastnická práva k nim uspořádat.

V roce 2012 Komise Evropské Unie zahájila plán na ochranu vodních zdrojů Evropy, jehož cílem je zajistit dostupnost dostatečného množství kvalitní vody pro veškeré oprávněné užití. Stanových cílů má být dosaženo díky lepšímu provádění nynější vodní politiky Evropské Unie, zařazení cílů vodní politiky i do jiných politických oblastí a postupné odstranění nedostatků současného rámce. Tento plán předpokládá, že členské státy zavedou systémy dat o vodních zdrojích, stanoví cíle účinného hospodaření s vodou a také že budou spoluplytvářet normy pro opětovné využití vody.

Tato práce je orientována především na způsob ochrany vod, jeho prosazování, vodní hospodářství a v neposlední řadě na vymahatelnost právních účinků. S vymahatelností úzce souvisí i sankce za porušování právních předpisů a povinností osob, ať už právnických či fyzických.

Právní normy obecně vždy vznikají v závislosti na důležitosti, kterou jim společnost přikládá. Je tedy s podivem, že právě právo životního prostředí je jedním z nejmladších oborů práva. Ačkoliv je životní prostředí jedním z faktorů, který ovlivňuje každou lidskou bytost v jakémkoliv okamžiku a naše existence je na něm zcela závislá, dostává se bohužel environmentální přístup lidstva do rozporu s jednáním spíše ekonomicky výhodným. Světové velmoci včetně Evropské unie se snaží vyvíjet tlak na ty země, které dosud upřednostňují konzumní život před ochranou životního prostředí. Problémem jsou však i ty státy, kde převládá naopak hlad a chudoba, a tudíž zájem o stav životního prostředí není zdaleka prioritou přežití společnosti. Zemím, které jsou v takové fázi vývoje, kdy ekologické chování nemůžeme očekávat, se dostává nejen pomoci finanční a materiální, ale i ve formě spolupráce s environmentálně vyspělými zeměmi k získání informací, rozšíření technického a vědeckého povědomí o škodlivých činnostech či látkách. S tím souvisí i podpora ekologické gramotnosti společnosti, která spočívá v posunu myšlení, zájmu o souvislosti a porozumění vztahům lidských společenství a přírodních systémů.

Vztah mezi ochranou životního prostředí a unijním právem je dán zejména tím, že životní prostředí nereflektuje hranice jednotlivých, pro účely této práce zejména evropských států a jeho degradace vyvolává často obavy regionálního, přeshraničního a bohužel i světového

charakteru. Aby byla dosažena dostatečná úroveň ochrany životního prostředí, je vyžadován společný postup všech zúčastněných států.

Tato diplomová práce vychází z právního stavu platného ke dni 15.11.2019.

2 Cíl práce a metodika

V souvislosti se stanovením cíle pro tuto práci jsou zvoleny následující kroky. Jedná se o vymezení hlavního a dílčího cíle předkládané diplomové práce, ale rovněž vytyčení základních metod a postupů, které na sebe logicky a věcně navazují a jejichž vypracování ve stanoveném pořadí povede k dosažení vymezených cílů.

2.1 Cíl práce

Cílem této diplomové práce je na základě analýzy právních předpisů a nástrojů v oblasti ochrany vod v teoretické části a dat získaných výzkumem v části praktické, vyhodnotit, zda existující právní úprava této oblasti dostatečná.

Dílčím cílem č. 1 v části teoretické je analýza právních dokumentů ochrany životního prostředí se zaměřením na ochranu vod jednak na úrovni evropské, tak i české.

Dílčím cílem č. 2 je specifikace právní úpravy týkající se ochrany kvality podzemních a povrchových vod v České republice.

Dílčím cílem č. 3 je specifikace právních dokumentů pro oblast sucha.

Dílčím cílem č. 4 je vymezení rozsahu činnosti vodoprávního úřadu pro správní obvod obce s rozšířenou působností Dobříš a případný nárůst agendy spojený s připravovanými opatřeními v boji proti suchu.

2.2 Metodika

Diplomová práce bude rozdělena na část teoretickou a analytickou. Pro práci bude zvolena citace v harvardském stylu ve smyslu standardu ČSN ISO 690. Právní předpisy budou citovány většinou zkráceným názvem, přesný název právního předpisu bude uveden v seznamu použitých zdrojů. V práci budou rovněž používány průběžné odkazy k poznámkám pod čarou.

Pro vypracování práce budou použity různé zejména kvalitativní metody výzkumu k dosažení definovaných cílů. Jako podklad pro teoretickou část budou shromážděny

potřebné podklady, které souvisí s problematikou ochrany vod a jsou podstatné pro její vypracování. Jedná se především o odbornou literaturu, právní předpisy a internetové zdroje týkající se obecně ochrany životního prostředí a dále se zaměřením konkrétně na ochranu vod. Hlavními právními předpisy, ze kterých bude čerpáno, bude Rámcová směrnice vodní politiky a zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů. Jako zdroj informací budou rovněž využity webové stránky Ministerstva životního prostředí a dalších institucí, které se věnují ochraně vod. Dalšími prameny budou zápisy a poznatky z odborných seminářů, články ze sborníků a digitální informační zdroje vztahující se k dané problematice.

Teoretická část bude rozdělena podle předem stanovených klíčových znaků. Jedná se zejména o právní úpravu ochrany životního prostředí ve vztahu k české, evropské a mezinárodní úpravě se sledováním *hard law* a *soft law*, historický exkurz, environmentální politický přístup, předmět právních vztahů, cíle ochrany vod rámcové a koncepční povahy a vysvětlení souvisejících základních pojmů. Dalším krokem bude představení základních environmentálních zásad jako základních východisek pro dynamicky se rozvíjející právo životního prostředí s důrazem na mezinárodní shodu. Nedílnou součástí bude přehled vnitrostátní právní úpravy s vazbou na Evropskou Unii, přičemž bude zdokumentován vývoj ochrany vod na území dnešní ČR až po aktuální platné předpisy.

V teoretické části bude využita metoda deskripce a kvalitativního výzkumu, resp. obsahové analýzy právních textů a dále komparace jednotlivých právních pramenů dle právní síly.

Analytická část bude kontinuálním pokračováním části teoretické s cílem ověření teoretických poznatků v praxi. Analytická část se bude zaměřena na vyhodnocení kvality podzemní a povrchové vody za období let 2017 a 2018. U vod povrchových bude porovnána poslední zpracovaná mapa kvality povrchových vod za období let 2017 – 2018 s referenčním stavem povrchových vod z let 1991 – 1992 dle klasifikace ČSN 75 7221. Kvalita vod podzemních bude posuzována dle počtu objektů, na kterých bylo naměřeno překročení limitů alespoň jednoho ukazatele. Zdrojová data budou čerpána zejména z aktuálního každoročně publikovaného vydání Zprávy o stavu vodního hospodářství České republiky¹. V části druhé budou vyhodnoceny projevy sucha na našem území

¹ vydává Ministerstvo zemědělství ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí.

Základním zdrojem informací budou faktické hodnoty získané z Českého hydrometeorologického ústavu. V analytické části bude rovněž proveden výzkum zaměřený na vybrané činnosti konkrétního vodoprávního úřadu a případné dopady hydrologické situace na výkon vodohospodářské agendy. Zde bude použita metoda analýzy získaných sekundárních dat, která spočívá v rozdělení celku na jeho komponenty a zkoumání, jak tyto komponenty fungují jako relativně samostatné prvky a jaké jsou mezi nimi vztahy (Hendl, 2005, s. 35). Vyhodnocení takto získaných dat bude prezentováno prostřednictvím přehledných grafů.

V závěru práce bude syntézou a komparací získaných údajů v teoretické a analytické části poukázáno na případné nedostatky právních předpisů a navrženy vhodné úpravy pro jejich eliminaci.

3 Teoretická východiska

Ochrana životního prostředí je charakterizována využitím základních pojmů, které s tématem ochrany vod úzce souvisí. Vymezena je především právní úprava ochrany životního prostředí unijní, resp. mezinárodní a blíže rozveden český právní řád. Neméně důležité je stanovení environmentálních zásad ochrany životního prostředí, které jsou vztaženy konkrétně k ochraně vod. Postupná tvorba systému právních norem vytváří právní rámec vztahům a chování, kterým se člověk snaží regulovat aktivity, které se ho dotýkají. Právní regulace směřuje k omezení nežádoucích činností a stanovení žádoucím činnostem konkrétní uznávané formy.

3.1 Právní úprava ochrany životního prostředí v unijním právu

Environmentální ochrana patří v současné době mezi klíčové priority Evropské unie a můžeme konstatovat, že právě v této oblasti zde platí jedny z nejpřísnějších norem v mezinárodním měřítku. Hlavními prioritami této ochrany jsou boj proti klimatickým změnám, zachování druhové rozmanitosti, omezení zdravotních rizik následkem znečištění některé ze složek životního prostředí a v neposlední řadě udržitelné využívání přírodního bohatství. Environmentální politický přístup se snaží dosáhnout rovnováhy mezi hospodářským růstem a zdravým životním prostředím, a tím podporovat trvale udržitelný rozvoj. Nutnou reakcí na nepříznivé změny životního prostředí je stanovení závazných pravidel ochrany životního prostředí na úrovni mezinárodního práva, práva unijního a vnitrostátního práva.

Právní regulace ochrany vod probíhá na dvou úrovních, evropské a české, a na úrovni prováděcích předpisů. Směrnicí, která zakládá rámec ochrany vod ve všech členských státech Evropské unie, je tzv. Rámcová směrnice vodní politiky (Směrnice 2000/60/ES), která byla později doplněna Směrnicí o jakosti vod ke koupání (Směrnice 2007/7/ES) a Rámcovou směrnicí o strategii pro mořské prostředí (Směrnice 2008/56/ES). V české právní úpravě je základním právním předpisem Zákon o vodách a Zákon o vodovodech a kanalizacích. Podrobně budou jednotlivé úrovně právní regulace popsány dále.

Právní environmentální úprava tedy zahrnuje rozsáhlý soubor environmentálních norem, který ovlivňuje jednotlivé národní legislativy členských států. Prameny a obecné principy,

na kterých je toto právo založeno, nalezneme v primárním i sekundárním právu EU. Primárnímu a sekundárnímu právu se blíže věnují další kapitoly.

Vzájemný vztah unijních norem a národní úpravy jednotlivých členských států vychází z nadřazenosti unijní úpravy. Vnitrostátní právní předpisy, které jsou s těmi unijními v rozporu, proto není možné aplikovat. Členské státy jsou povinny přizpůsobit své národní právní řády požadavkům plynoucím z unijního práva. Jedná se o transpozici a implementaci práva EU. Pojmy transpozice a implementace jsou někdy zaměňovány, nicméně je nutné je rozlišovat. Pojem transpozice lze chápat jako promítnutí obsahu unijní normy do vnitrostátního právního řádu, ovšem implementací se míní tvorba předpokladů pro její skutkové naplnění. Můžeme tedy konstatovat, že transpozice je počátkem složitého procesu implementace. Povinnost transpozice resp. implementace závazných předpisů společenství vyplývá z ustanovení čl. 4 odst. 3 SEU a týká se i zemí kandidátských.

Současná politika životního prostředí Evropské unie si zakládá na vysokých ekologických standardech, které podněcují inovace a nové obchodní příležitosti. Ekonomická, sociální a ekologická politika jsou tak vzájemně provázány pro zvýšení efektivity zajištění úrovně ochrany životního prostředí ve všech členských státech bez ohledu na hospodářská či jiná lokální omezení.

3.1.1 Vývoj mezinárodní právní ochrany životního prostředí

Mezinárodní právo životního prostředí je zvláštním odvětvím mezinárodního práva veřejného, jehož hlavním cílem je ochrana biosféry před jejím podstatným zhoršením a snaha udržet rovnováhu mezi všemi jejími složkami (Šturma, 2008, s. 116).

Nejdůležitějšími subjekty působícími v oblasti mezinárodního práva životního prostředí jsou především jednotlivé státy a mezinárodní organizace. Za významný mezinárodní subjekt je považována OSN, která se velkou měrou zabývá právě problematikou ochrany životního prostředí na úrovni internacionální a vytváří mnoho dokumentů týkajících se této oblasti.

Ačkoliv je ochrana životního prostředí v současné době jedním ze zásadních cílů EU, platí rovněž, že činnosti spojené s hospodařením tohoto celku mají spíše negativní dopady na

tuto oblast, a to jak z globálního, tak z regionálního pohledu. Evropská unie patří bezesporu k silným ekonomickým mocnostem. Ovšem stejně jako je silná z ekonomického hlediska, řadí se rovněž i mezi největší emitenty znečištění a největší konzumenty. Z výše uvedeného vyplývá, že činnosti spojené s ochranou životního prostředí jsou především takové, které mají za cíl současný stav přírodního bohatství udržovat a negativní dopady eliminovat.

Při zakládání Evropské unie bylo na ochranu životního prostředí pohlíženo s daleko menším důrazem, než je tomu v současné době, dalo by se říci, že jeho ochrana byla spíše zájmem okrajovým. Jako jedno z témat mezinárodní politiky je ochrana životního prostředí pokládána až od 60. let minulého století (Epinay, 2013, s. 42). Během několika desítek let se však environmentální přesvědčení dostalo na pomyslný vrchol a spolu se změnou situace v mezinárodních vztazích se otevřel prostor i pro nová témata.

Současná společnost se daleko více zajímá o stav prostředí kolem sebe a s jednodušším přístupem k informacím se rovněž stávají odborné poznatky o vlivu hospodářské činnosti člověka na životní prostředí dostupnějšími. Svůj podíl na dynamickém rozvoji evropské environmentální politiky má i tlak ze strany veřejnosti a rozličných environmentálně zaměřených zájmových skupin (Bretherton, 2006, s. 91).

Uskutečnění globálních konferencí pod záštitou Organizace spojených národů položilo základy pro rozvoj politik životního prostředí na národní úrovni a zároveň poskytlo možnost řešit konkrétní globálně rozšířené environmentální problémy (Ritschelová, 2001, s. 41).

První environmentální mezinárodní dohody byly podepsány již v průběhu 19. století. Nejednalo se sice o ochranu ekosystému jako celku, dá se říci, že cílem bylo spíše některou ze složek životního prostředí spíše usměrnit. První mezinárodní smlouvy o ochraně životního prostředí jako takového byly uzavírány na počátku 20. století. Prvními byly Londýnská úmluva o ochraně fauny a flóry (1933) a Washingtonská úmluva o ochraně přírody a zachování divé zvěře na západní polokouli (1940). Regulace činností s negativními dopady na životní prostředí prostřednictvím mezinárodních smluv pokračovala a postupně zesilovala. Nutnost zabývat se otázkami životního prostředí systematicky, byla podnícena vědeckými podklady nejen o dopadech lidské činnosti na zhoršující se životní prostředí, ale i na samotné obyvatelstvo. Začala se postupně formovat

různá environmentální hnutí, která kladla důraz především na sociální, kulturní a environmentální hodnoty (Mezřický, 2005, s. 157).

Evropská unie prošla od dob svého založení výraznými změnami, oblast své činnosti rozšířila z přednostně ekonomických zájmů na široké spektrum různých politických či společenských problematik. Novou dimenzi získala zejména po podpisu Jednotného evropského aktu, jímž došlo ke koordinaci politik ochrany životního prostředí členských států na evropské úrovni (McCormick, 2001, s. 262).

3.1.2 Hard law a soft law

Pro environmentální právo je charakteristická regulace rozdílnými právními prostředky, z nichž následně vyplývají i rozdílné závazky. Prameny environmentálního práva tedy dělíme na tzv. *hard law* a *soft law*. Pojmem *hard law* označujeme dokumenty obsahující závazné právní normy, dokumenty *soft law* spíše jako doporučující. Příkladem *soft law* jsou mezinárodní deklarace, rezoluce Valného shromáždění OSN, různé kodexy, směrnice a doporučení vydávané mezinárodními organizacemi, ale i mezinárodní standardy, které nejsou vynutitelné, mají pouze doporučující povahu (Damohorský, 2010, s. 114-115).

Znamé dělení vychází také z toho, že o pramenech *hard law* je možné říci, že splňují veškeré požadavky na řádný obsah a formu tak, aby pro adresáty vyvolávaly právně závazné účinky. Stanovují tedy povinnosti signatářských zemí přesně a závazně. „Tvrdé právo“ environmentální se využívá zejména tam, kde existuje přímý vztah životního prostředí k obchodu. Příkladem může být často bouřlivě diskutovaný, ačkoliv naší zemí vzhledem k jejímu vnitrostátnímu umístění nedotýkající se, mezinárodní rybolov. *Soft law* nabízí v porovnání s mezinárodními úmluvami nesporné výhody právě vzhledem ke své nezávaznosti. Většinou je snazší dosáhnout ohledně jeho přijetí politického konsenzu, není potřeba jeho ratifikace a je jednodušší jej utvářet a měnit (Birnie, 2002, s. 215).

Prameny *soft law* se rovněž vyznačují i jistou nedokonalostí. Ta spočívá zejména v nedostatečné formě (zmíněné nezávazné deklarace či doporučení). Česká právní teorie zároveň za *soft law* označuje i prameny, které mají nedostatky obsahové, dokumenty obsahující jen měkce či neurčitě formulované závazky (Čepelka, 2008, s. 118).

V tomto případě je na signatářských zemích, jakých prostředků svého národního právního řádu použijí, aby dostály závazkům z takového dokumentu vyplývajícím. Rozdílem oproti *hard law* je i nízká postižitelnost při nerespektování takového doporučení či deklarace (Jeníček, 2010, s. 260).

Je možné tedy konstatovat, že v případech, kdy nejsou ustanovení vyplývající z nějakého smluvního dokumentu okamžitě přijatelná, mohou být dokumenty *soft law* jakýmsi předstupněm závazné normy *hard law*, pokud je zřejmé, že taková ustanovení budou následně nutná.

3.1.3 Mezinárodní úmluvy

Výsledkem činnosti mezinárodních organizací všeobecně jsou četné mezinárodní smlouvy a úmluvy. Tyto v posledních několika letech tvoří stále větší část objemu mezinárodního práva. Co se týče ochrany životního prostředí, můžeme tyto úmluvy dělit jednak dle jednotlivých složek životního prostředí, jichž se týkají a jednak podle míry jejich závaznosti (Jeníček, 2010, s. 260).

Určují jednání jednotlivých států a následně tak ovlivňují chování jednotlivce. Množství států, které se na smlouvách podílí, dodává mezinárodnímu vyjednávání nejen na důležitosti, ale bohužel současně i na složitosti. Pojem úmluva představuje soubor všeobecně uznávaných pravidel. Hlavním cílem úmluvy je jasně a přehledně shrnout pravidla. Také slouží jako základ pro uzavírání dalších právních aktů na nižším stupni.

Mezinárodní smlouvy vztahující se k životnímu prostředí a jeho ochraně jsou součástí mezinárodního práva životního prostředí. Jde sice o samostatné odvětví mezinárodního práva, ovšem je charakterizováno vzájemným prolínáním s ostatními odvětvími mezinárodního práva, a to zejména s právem mořským, právem mezinárodního obchodu a mezinárodněprávní ochranou lidských práv a svobod.

Pro potřeby této práce budou zařazeny ty mezinárodní smlouvy, jejichž hlavním účelem je regulovat lidské činnosti mající vliv na stav vod.

Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí se vyznačují především těmito rysy:

- důraz na preventivní opatření a předběžnou opatrnost;
- rozdílné zacházení (differential treatment)² ve smyslu rozdílně formulovaných závazků rozvojových a vyspělých států;
- využívání rámcových úmluv pro vytváření regionálních nebo globálních smluvních režimů;
- zjednodušený postup pro změnu technických, vědeckých a administrativních norem;
- institucionální zázemí a mechanismy stálé spolupráce;
- role nevládních mezinárodních organizací při přípravě, přijímání, ratifikaci, implementaci a monitoringu smluvních závazků.

Mezinárodní smlouvy převzaté do našeho právního řádu podle článku 10 Ústavy České republiky nejsou součástí ústavního pořádku České republiky, jsou však součástí českého právního řádu a mají aplikační přednost před zákony (Kubů, 2007, s. 51).

Mezi nejvýznamnější mezinárodní úmluvy ve vztahu k vodnímu právu patří Úmluva OSN o mořském právu z roku 1982 z Montego Bay na Jamajce. Tato úmluva upravuje právní režim oceánů a moří a pro Českou republiku jako vnitrozemní stát není sice až tak významná, ale je pro ni přesto závazná (Sdělení č. 240/1996 Sb.). Další mezinárodní mnohostranné úmluvy, jimiž je Česká republika vázána, je například Stockholmská úmluva o perzistentních organických polutantech z roku 2001 (vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 40/2006 m.s.), Úmluva o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice státu z roku 1992 z Helsinek (vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 58/2002 m.s.), Úmluva OSN o právu neplavebního využívání přeshraničních vodních toků a mezinárodních jezer z roku 1992 z Helsinek, Úmluva o biologické rozmanitosti z roku 1992 z Rio de Janeira a další.

² Hlavními důvody pro takovou diferenciaci je především rozdílný rozsah podílení se na globálním zhoršování stavu životního prostředí a různá ekonomická a technická vyspělost jednotlivých zemí. Princip samotný a s ním související rozdílné zacházení se vyskytují v *soft law* dokumentech, ale i v některých mezinárodních úmluvách. Princip společné, ale diferencované odpovědnosti má mnoho shodných rysů s konceptem trvale udržitelného rozvoje. Oba dva se začaly vyvíjet přibližně ve stejném období a společnou mají i terminologickou nevyjasněnost, která vede k situaci, kdy jiné aspekty jsou zdůrazněny rozvinutými a jiné rozvojovými zeměmi. (Bermann, 2007, s. 23)

Úmluva o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer obsahuje také dva dodatkové protokoly, jmenovitě Protokol o ochraně zdraví z roku 1999 a Protokol o občanskoprávní odpovědnosti za škody na přeshraničních vodách v důsledku průmyslových havárií. Cílem této úmluvy je zejména vymežit rozsah nástrojů, které by působily jako prevence přeshraničních vlivů způsobujících znečištění mezinárodních vodních toků. Konkrétní přímo použitelné ustanovení však neobsahuje, proto je vnímána spíše jako **metodický pokyn a právní návod pro uzavírání bilaterálních, případně pluralitních mezinárodních dohod mezi sousedními státy, na jejichž území se přeshraniční vodní toky vyskytují**. Česká republika k této úmluvě v roce 2010 rovněž přistoupila, ale je nezbytné zmínit, že smlouvy se svými teritoriálními sousedy už uzavřeny měla. Jedná se o dvoustranné smlouvy o spolupráci na hraničních vodách se sousedními státy, tedy s Německem, Rakouskem, Polskem a Slovenskem (Stejskal 2006, s. 218).

Tyto smlouvy jsou názornou ukázkou specifik mezinárodněprávní úpravy ochrany vod, a sice že globální smlouvy nejsou až tak nedůležité samy o sobě, poskytují však právní vedení a základ pro smlouvy uzavírané na nižší regionální úrovni (Strnad, 2015, s. 31).

Některé smlouvy jsou naproti tomu uzavírány přímo v souvislosti s konkrétním vodním tokem, mezi nejdůležitější takové smlouvy patří Dohoda o mezinárodní komisi k ochraně Labe z roku 1990, Úmluva o spolupráci pro ochranu a únosné využívání Dunaje z roku 1994 a Dohoda o mezinárodní komisi pro ochranu Odry před znečištěním z roku 1996.

3.1.4 Evropská právní ochrana vod

Podstatnou změnu v oblasti environmentálního práva bylo přijetí Jednotného evropského aktu (JEA) v roce 1987, který začlenil do Smlouvy o EHS novou kapitolu „Životní prostředí“. Na evropské úrovni došlo k usměrňování ochrany životního prostředí o něco dříve, a sice regulací vnitřního trhu. Jednalo se o taktiku v ochraně životního prostředí týkající se nerovnosti účasti na vnitřním trhu vlivem standardizace životního prostředí. V současné době má Evropská unie na světové úrovni vedoucí postavení v boji za ochranu životního prostředí, a to především v boji proti změně klimatu.

Ochrana životního prostředí se tedy stala součástí primárního práva. Úprava se nacházela v čl. 130r-130t Smlouvy o EHS a na ochranu životního prostředí odkázal také čl. 100a

Smlouvy o EHS v souvislosti s fungováním vnitřního trhu. Cílem této změny v rámci JEA byla snaha o zlepšování kvality životního prostředí, přispívat k ochraně lidského zdraví a zajišťovat šetrné a racionální hospodaření s přírodními zdroji. Ochrana životního prostředí je realizována na základě principu prevence, principu nápravy škod na životním prostředí přímo u zdroje a na principu odpovědnosti původce.

Prameny evropského práva rozdělujeme na primární právo, sekundární právo, judikaturu ESD, mezinárodní úmluvy a akční programy pro životní prostředí. Primární právo zahrnuje zejména zakládací smlouvy Evropské unie, SEU a SFEU a další právní normy přijaté orgány Evropské unie, mající v těchto pramenech svůj základ (Tichý, 2011, s. 47). Sekundární právo je promítáno do právních předpisů, které utvářejí orgány EU na základě primárního práva. O primárním a sekundárním právu je pojednáno samostatně v následujících podkapitolách.

Základem environmentální politiky jsou rovněž tzv. akční programy, které byly Evropskou unií postupně přijímány. Jedná se o nezávazné mechanismy EU, které stanovují základní cíle pro životní prostředí EU a v souvislosti s nimi doporučují postupy k jejich dosažení. V současné době je přijatých akčních programů sedm, přičemž poslední, tedy sedmý akční program obsahuje výhled až do roku 2020.

První Akční program pro životní prostředí byl přijat v roce 1972 a položil základy environmentálního práva. Ochrana vod v něm definovaná je charakteristická zejména snahou zajistit ochranu vodních zdrojů pro specifické způsoby jejich využití a také snahou o regulaci možného znečištění vypouštěním odpadních vod či vod s obsahem nebezpečných látek, které by mohly ohrozit její kvalitu (Strnad, 2015, s. 32).

S prvním akčním programem byl definován hlavní cíl, a to umožnit trvale udržitelný rozvoj vodního hospodářství (Damohorský, 2010, s. 278).

Vydávání akčních programů pro životní prostředí má v EU již dlouholetou tradici. Svoji povahou se řadí mezi nezávazné nástroje koncepční, jejichž prostřednictvím EU ovlivňuje způsob ochrany životního prostředí. Jejich obsahem bývají určité záměry, priority, strategie a cíle, kterých má být ve vymezeném časovém úseku dosaženo. Za jeden z hlavních impulsů, který zapříčinil počátek jejich vydávání, lze považovat absenci ustanovení na ochranu životního prostředí v zakládacích smlouvách Evropského

společenství. Postupem času začala být tato absence nežádoucí a začaly být jako jakási kompenzace vydávány právě akční programy. Poté, co došlo v roce 1987 k začlenění životního prostředí do primárního práva, získala oblast životního prostředí patřičnou právní oporu pro přijímání příslušných opatření v rámci ES.

I přes tuto významnou změnu však zůstala zachována tradice vydávání akčních programů pro životní prostředí do současnosti, přičemž platí, že od roku 1993 byl pro přijímání akčních programů zaveden proces spolurozhodování Rady a Evropského parlamentu. Dnes jsou podmínky přijímání akčních programů životního prostředí zakotveny v článku 192 odst. 3 SFEU, který kromě spolurozhodování Rady a Evropského parlamentu stanoví povinnost konzultace s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů (Damohorský, 2010, s. 175).

Směrnicí, která zakládá rámec ochrany vod ve všech státech Evropské unie, je tzv. Rámcová směrnice vodní politiky (Směrnice 2000/60/ES). V následujících letech byla rámcová směrnice vodní politiky doplněna dalšími, a to v roce 2007 Směrnicí o jakosti vod ke koupání (Směrnice 2007/7/ES) a v roce 2008 Rámcovou směrnicí o strategii pro mořské prostředí (Směrnice 2008/56/ES). Z velkého množství směrnic jsou dále zmíněny především ty, které se týkají tématu této práce:

- Směrnice o ochraně podzemních vod před znečištěním a zhoršováním stavu (Směrnice 2006/118/ES),
- Směrnice o jakosti vody určené k lidské spotřebě (Směrnice 98/83/ES),
- Směrnice o vyhodnocování a zvládnutí povodňových rizik (Směrnice 2007/60/ES),
- Směrnice o ochraně vod před znečištěním způsobeným dusičnany ze zemědělských zdrojů (Směrnice 91/676/EHS),
- Směrnice o čištění městských odpadních vod (Směrnice 91/271/EHS),
- Směrnice o normách environmentální kvality v oblasti vodní politiky (Směrnice 2000/105/ES),
- Směrnice o jakosti sladkých vod vyžadujících ochranu nebo zlepšení pro podporu života ryb (Směrnice 2006/44/ES),
- Směrnice o znečištění některými nebezpečnými látkami vypouštěnými do vodního prostředí (Směrnice 2006/11/ES) atd.

Sedmý (prozatím poslední) akční program pro životní prostředí, přijatý v listopadu roku 2013, stanovil své priority ohledně přírodního bohatství, je zaměřen na menší spotřebu a větší efektivitu. Těchto cílů má být dosaženo dokonalejším provedením unijní legislativy, podporou vědy a výzkumu, širšími investicemi a vyšším stupněm integrace ochrany životního prostředí do ostatních oblastí.

3.1.4.1 Primární právo

Základem primárního práva je tedy především SEU a SFEU, ale i Listina základních práv Evropské Unie, která je stanovena v čl. 6 SEU a Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii (Klíma, 2011, s. 110).

Mezi cíle EU se řadí ochrana životního prostředí až od roku 1987, kdy byl přijat Jednotný evropský akt. Primární právo tedy vymezení pojmu životní prostředí dlouho neobsahovalo. Až později byl akt doplněn ustanovením článku 25 znění Smlouvy EHS o novou hlavu o životním prostředí (Damohorský, 2010, s. 149).

Do té doby byla ochrana životního prostředí zaštitěna Článkem 235 EHS a Článkem 100a o společném trhu. Definice pojmu životní prostředí v textech smluv o EU ale přesto koncipována není, a to vzhledem k nutnosti vývoje politiky životního prostředí EU s ohledem na měnící se situaci a stav životního prostředí. Životní prostředí tedy v primárním právu své místo má, ale není blíže specifikováno.

Maastrichtská smlouva z roku 1992 uplatňovala cíle v oblasti životního prostředí na úroveň cílů celého Společenství. Pro EU se tak ochrana životního prostředí stala hlavní prioritou, stejně jako potřeba integrované politiky životního prostředí a potřeba udržitelného růstu. (Calster, 2017, s. 3).

Podepsáním Amsterodamské smlouvy³ v roce 1997 byl do primárního práva zaveden termín a princip trvale udržitelného rozvoje. Základy tohoto principu a zásada vysoké úrovně ochrany životního prostředí byly již stanoveny Maastrichtskou, nyní však dostály ústavního postavení.

³ Oficiální název: Amsterodamská smlouva, již se pozměňují Smlouvy o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty.

V prosinci roku 2007 došlo k podepsání tzv. Lisabonské smlouvy. Tato smlouva vešla v platnost v roce 2009. Lisabonská smlouva mění zakládající smlouvy o Evropské unii a Evropského společenství, zaniká Evropské společenství a vzniká Evropská unie. Lisabonská smlouva rozšířila cíle ochrany, které byly původně pouze tři a to:

- udržování, ochrana a zlepšování kvality životního prostředí,
- ochrana lidského zdraví;
- obezřetné a racionální využívání přírodních zdrojů.

Smlouva v ustanovení čl. 191 odst. 1 SFEU přidává čtvrtý cíl ochrany, **boj proti změně klimatu**, tedy podporu opatření na mezinárodní úrovni, čelící regionálním a celosvětovým problémům životního prostředí.

Lisabonská smlouva zavedla zakotvení Evropské rady do primárního práva. V článku 15 SEU je uvedeno: „*Evropská rada dává Unii nezbytné podněty pro její rozvoj a vymezuje její obecné politické směry a priority. Nevykonává legislativní funkci*“ (Syllová, 2010, s. 89)

Primární právo určuje čtyři hlavní cíle ochrany životního prostředí. Jedná se o „*zachování, ochranu a zlepšování kvality životního prostředí, ochranu lidského zdraví, uvážlivé a racionální využívání přírodních zdrojů a podporu opatření na mezinárodní úrovni určených k řešení regionálních a celosvětových problémů životního prostředí, zejména boj proti klimatu.*“ (čl. 191 odst. 1 SFEU). Pro dosažení těchto cílů je dále pokračováno v čl. 191 odst. 3 SFEU předestřením klíčových podmínek k jejich zabezpečení.

3.1.4.2 Sekundární právo

Sekundární právo EU má o stupeň nižší právní váhu než právo primární. Pro sekundární právo však platí, že musí být v souladu s právem primárním. Pokud hovoříme o sekundárním právu, tak hovoříme o směrnicích, nařízeních, rozhodnutích, stanoviscích a doporučeních ve smyslu článku 288 SFEU. Jednotlivá nařízení, směrnice a rozhodnutí jsou uveřejňována v Úředním věstníku EU (Damohorský, 2010, s. 152).

Mimo výše uvedené základní typické právní akty sekundárního práva, rozlišujeme i tzv. právní akty atypické. Většina je určena především pro fungování jednotlivých orgánů

EU a mezi těmito orgány navzájem. Tyto akty atypické jsou součástí zakladatelských smluv nebo vznikly až činností jednotlivých orgánů a institucí Evropské unie. Atypické akty obsažené v zakladatelských smlouvách jsou zahrnuty do tzv. Jednacího řádu orgánů EU. Existence těchto aktů je výsledkem dialogu mezi jednotlivými orgány EU a pomáhá při jejich vzájemné spolupráci. Jedná se o usnesení, závěry, prohlášení a sdělení.

Sekundární právní akty nejsou ve vzájemném rovnoměrném vztahu. Jejich právní síla není na stejné právní úrovni, jako je tomu v případě práva primárního. Rozdílné jsou jednak způsobem, jakým jsou přijímány, dále svou závazností, nebo tím, zda se jedná o akt základní či prováděcí. Výše uváděné odlišnosti mají vliv na právní síly jednotlivých aktů (Klíma, 2011, s. 115).

Oblast ochrany životního prostředí je většinou upravována právě sekundárními prameny práva, a to zejména směrnicemi. Tvoří odhadem asi 80 % environmentální legislativy Evropské unie (Damohorský, 2010, s. 152). Vstupem do Evropské unie a prohlubováním integrace jednotlivých členských států, vznikla České republice stejně jako každé jiné přistupující zemi povinnost implementace právních předpisů do svého národního právního řádu.

Jak již bylo výše uvedeno, ochrana životního prostředí byla dlouho opomíjena, proto o ochraně vod na komunitární úrovni hovoříme rovněž až od druhé poloviny minulého století. Byly sice postupně vytvářeny různé legislativní nástroje, většinou jako reakce na určitý problém. Postupem času vzhledem k nepřehlednosti a úzkému poli působnosti, vznikaly na počátku 90. let tendence zformovat ucelený dokument, který by nezahrnoval samostatně jen ochranu vod, ale i s ní související vodní hospodářství. Za takový jednotný dokument je považována Směrnice Evropského parlamentu a Rady, která stanoví rámec pro činnosti v oblasti vodní politiky (WFD), která vstoupila v platnost 22.12.2000 (Směrnice 2000/60/ES). Představuje jednu z nejkomplicovanějších směrnic vytvořenou Evropskou komisí, která pokrývá celou oblast životního prostředí. Její implementací bylo nutno zavést zcela nový režim řízení založený na jednotce povodí, bez ohledu na stávající administrativní hranice (Chave, 2001, s. 7).

Cílem WFD je předcházet možnému znečištění a snaha zabránit dalšímu zhoršování stavu vodních ekosystémů. Důraz je kladen i na udržitelné využívání vody, snížení znečištění podzemních vod, ochranu vodního prostředí a eliminaci důsledků záplav a sucha. Jejím

hlavním cílem je dosáhnout dobrého stavu prostředí všech vod. Členské státy jsou povinny vypracovat tzv. plány povodí založené na přírodních zeměpisných povodích řek. Rámcová směrnice také stanovila časový plán, v jakém časovém horizontu je dosažení požadovaného dobrého stavu předpokládáno. Rokem pro dosažení výše uvedeného dobrého stavu byl stanoven rok 2015, nejpozději však rok 2027 (Směrnice 2000/60 ES, 2000, s. 5-6).

Plánování v oblasti vod je tedy rozděleno do tří období. První období probíhalo v letech 2009–2015, druhé období probíhá v letech 2016–2021 a třetí období bude probíhat v letech 2022–2027.

Dalšími prioritami Směrnice, kromě požadavku na péči o vodní celky na úrovni povodí, je zejména potřeba sloučeného přístupu ke kontrolním mechanismům kontaminace, stanovování mezních hodnot emisních látek a stanovování si dosažitelných cílů v oblasti kvality vod. Navrhuje také povinnost koncového uživatele nést náklady, které vzniknou zajištěním a užíváním vody, a odrážejí tak její skutečnou cenu. Dle článku 6 Směrnice 2000/60/ES jsou jednotlivé země zavázány vytvořit registry chráněných oblastí, zahrnovat musí všechny vodní útvary ve smyslu článku 7 Směrnice, jedná se o vodní útvary využívané pro odběr pitné vody či pro tento účel uvažované a dále chráněné oblasti uvedené v příloze IV Směrnice.

3.2 Vnitrostátní právní úprava s vazbou na EU

Ochranou vod na území České republiky se zabývá vodní právo, v němž se prolíná právo životního prostředí s právem správní. Vzhledem k této provázanosti nemůžeme hovořit o nezávislém ani o samostatném právním oboru. Správní právo se ochranou vod zabývá spíše pohledem blízkým právu stavebnímu a také z hlediska protipovodňových úprav (Strnad, 2013, s. 21).

Problematika ochrany vod, jejich využívání a práva k nim v národním právu ČR je upravena platným zněním zákona o vodách. Některá paragrafová ustanovení jsou blíže specifikována či rozvedena pomocí takzvaných podzákonných předpisů, jako jsou nařízení vlády či prováděcí vyhlášky.

3.3.1 Historický exkurz

První zmínky o právní úpravě, která se týkala vlastnictví vody lze najít již v období prvních knížectví na našem území. Do roku 1500 byly vodní toky považovány za knížecí vlastnictví (Jireček, 1872, s. 83). Později se z tohoto práva stal tzv. regál královský. Významným předělem v historickém vývoji práv k vodě je Vladislavské zřízení zemské z roku 1500. To v jednom z článků prohlašuje splavné řeky za předmět obecného užívání. Toto právo pak bylo dále rozšířeno, když Ferdinand II. v Obnoveném zřízení zemském z roku 1627 prohlašuje za předmět obecného užívání i řeky nesplavné (Kindl, 1997, s. 189).

V sedmnáctém a osmnáctém století byly též vydávány tzv. mlýnské řády, které upravovaly vodoprávní problematiku v oblasti vzdouvání vod. Obecný zákoník občanský⁴ z roku 1811 upravuje právní postavení vodních toků. V podstatě všechny věci na území státu dělí do dvou kategorií, na statky státní a statky soukromé. V tomto zákoníku jsou jako věci veřejné, tedy ty které jsou ponechány volnému užívání, uvedeny silnice, veletoky, řeky, mořské přístavy a mořské pobřeží. V ustanovení § 287 je postavení veletoků upraveno jako statky veřejné na rozdíl od ustanovení § 854, kde je postavení vodních toků ostatních, potoků a rybníků upraveno jako předmět vlastnického práva.

Dalším zlomovým okamžikem byla první ucelená kodifikace vodního práva, ke které došlo ve druhé polovině devatenáctého století. Byl vydán Říšský vodní zákon č. 93/1869 ř. z., a z něj dále vycházely zemské zákony jednotlivě pro Čechy, Moravu a Slezsko. Zákon č. 71/1870 čes. z. z. vymezuje rozsah vodních toků jakožto veřejný statek. Tento zákon též stanovoval jednotu vlastníka pozemku a vody v taxativně vyjmenovaných případech, jednalo se např. o vlastnictví vody podzemní pod soukromým pozemkem⁵. Potoky a jiné tekoucí vody v soukromém vlastnictví byly považovány za příslušenství pozemků, po kterých tekly. Dále držitelé pozemku náležely vody ve studních, rybnících, kanálech nebo trubkách a vody, které z předešlých vod odtečou, pokud nevtekly do vod soukromých či veřejných⁶ (Ševčík, 1937, str. 31).

⁴ Císařský patent č. 946/1811 Sb. z.s., Všeobecný zákoník občanský, Díl druhý: O právu k věcem.

⁵ „...voda podzemní v jeho pozemku uzavřená a z něho se prýstící, až na prameny slané, které jsou monopolem státním, a na vody cementní, k regálu hornímu náležející“... (Jireček, 1872, s. 83).

⁶ „...Vody v těchto odtocích patří majiteli pozemku, na němž povstaly až k hranicím pozemkového vlastnictví stejného majitele. Opuštěním tohoto pozemku přecházejí do vlastnictví majitele níže položeného pozemku, po jehož pozemku tečou, pokud se nespojíly s jinými vodami veřejnými nebo soukromými ve společný tok“... (Ševčík, 1937, str. 31).

Ačkoliv se jednalo o zemský zákon český, byla jeho platnost postupně rozšířena i na celé území Čech a území Moravy a Slezska. Stalo se tak vládním nařízením č. 305/1942 Sb. V této podobě vydržela vodoprávní úprava na našem území až do roku 1955.

Po roce 1948 došlo ke změně společenské i politické situace a ta se samozřejmě odrazila i na podobě právní úpravy obecně, vodního práva nevyjímaje. Zemský zákon č. 71/1870 čes. z. z. byl nahrazen zákonem č. 11/1955 Sb., o vodním hospodářství, který nabyl účinnosti 01.01.1955. Ten stanovil, že veškeré povrchové i podzemní vody slouží k zabezpečení hospodářských a jiných společenských potřeb. Promítl se do něj i systém plánů ve veřejné správě a tak § 2 z. č. 11/1955 Sb. říká, že s vodami *je potřeba plánovitě hospodařit*, v § 3 najdeme, že pro veškerá vodohospodářská opatření národního hospodářství i územního plánování je závazný vládou schválený státní vodohospodářský plán. V dalších ustanoveních se praví, že distribuce vody se provádí podle plánu, je možno omezit zvláštní užívání vody vyžaduje-li to naplnění státního plánu rozvoje národního hospodářství atd. Jak již bylo naznačeno, rozlišovalo se mezi užíváním obecným a zvláštním. Obyčejným má zákon na mysli užívání, které nevyžaduje žádného zvláštního zařízení a demonstrativně uvádí koupání, praní, mytí atd. Nebylo k němu potřeba žádného zvláštního povolení nebo souhlasu vodohospodářského orgánu, na rozdíl od případů užívání zvláštního. K němu je třeba povolení vodohospodářského orgánu v případě užívání a zadržování vod odlišným od vymezení užívání obecného a plavby, k užívání vod podzemních, k vypouštění odpadních vod apod.

K obnově tohoto zákona došlo v roce 1959. Další vodní zákon vznik roku 1975 a jednalo se o vodní zákon č. 138/1973 Sb., o vodách. Doplňkovým předpisem k tomuto zákonu byl zákon č. 130/1974 Sb., o státní správě ve vodním hospodářství. Došlo tak k oddělení hmotně-právní problematiky od působnosti státní správy v oblasti vodního hospodářství. Zákon také obsahoval ustanovení o vodovodech a kanalizacích, která jsou dnes daná samostatným zákonem. Tento zákon je hodnocen na svou dobu jako velmi kvalitní právní úprava a „nový“ vodní zákon z něj do jisté míry vychází. Problematickým se z dnešního pohledu zdá především ustanovení § 23 odst. 3, a sice že vláda měla privilegium⁷ udělovat výjimky z povinnosti čistit odpadní vody. Výjimky byly bohužel udělovány spíše automaticky než pouze ve výjimečných případech.

⁷ § 23 odst. (3) „Vláda nařízením stanoví ukazatele přípustného znečištění vod a jejich hodnoty a vymezí případy, kdy na základě rozhodnutí vodohospodářského orgánu mohou být vypouštěny odpadní a zvláštní vody s vyššími hodnotami ukazatelů přípustného stupně znečištění vod.“

3.3.2 Aktuální právní úprava

Vodní zákon, resp. zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a změně některých zákonů se stal pátou komplexní úpravou na úseku péče o vodní zdroje, jejich ochranu a využívání. Modifikace zákona byla připravována od roku 1994 a byla urychlena přípravami České republiky na vstup do EU. V roce 2000 vznikl na Ministerstvu zemědělství⁸ úsek vodního hospodářství. Návrh zákona byl schválen vládou České republiky dne 26. července 2000 a výsledný text dne 18. května 2001 Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky a 28. června 2001. Po schválení Senátem Parlamentu České republiky, byl text předán prezidentovi České republiky, publikován byl dne 25. července 2001 ve Sbírce zákonů (Strnad, 2013, s. 226).

Nový vodní zákon sice nezměnil celkovou koncepci dosavadní právní úpravy, ale přesto přinesl několik zásadních změn. Na vodu nacházející se v přírodním prostředí již není pohlíženo jako na předmět vlastnického práva, předmětem vlastnictví se stává až po odebrání z přírodního zdroje. Vody v přírodním prostředí nejsou považovány za předmět vlastnictví. „*Jakožto věci neovladatelné nemohou být povrchové ani podzemní vody ani předmětem státního vlastnictví. Stát však rozhoduje o nakládání s nimi prostřednictvím vodoprávních úřadů (ty pak udělují povolení k nakládání s vodou, které je jiné než obecné)*“ (Krecht, 2002, s. 12).

Z hlediska nabývání je významný § 6 VZ, který v ustanovení odstavce 1 říká, že každý může pro svou potřebu, bez povolení nebo souhlasu vodoprávního úřadu, odebírat a nakládat s vodami povrchovými, a sice bez zvláštního technického zařízení. V jiných případech je povolení k nakládání s nimi nutné (Průchová, 2016, s. 16).

Zákon č. 254/2001 Sb. byl novelizován celkem jeden a třicetkrát. Za významné novelizace jsou považovány dvě, zákonem č. 20/2004 Sb. a zákonem č. 150/2010 Sb. Poslední platnou novelou vodního zákona je zákon č. 113/2018 Sb. Vodní zákon je předpisem relativně moderním a odráží současnou evropskou vodní politiku. Řeší především trvale udržitelné a šetrné užívání vod (Strnad, 2013, s. 21).

Následující novela vodního zákona je připravována na základě bodu III/1 usnesení vlády č. 528 ze dne 24. července 2017 o Koncepci ochrany před následky sucha pro území České

⁸ nikoliv na Ministerstvu životního prostředí jak se v některých zdrojích mylně uvádí

republiky. V červenci tohoto roku byl návrh novely vodního zákona schválen vládou. Nová část vodního zákona ponese název *Zvládání sucha a stavu nedostatku vody* a měla podrobněji upravovat monitoring sucha, řešit přijímání jednotlivá opatření pro zvládání sucha a nedostatku vody, specifikovat kontrolní mechanismy atd. Této novele bude věnována pozornost v analytické části práce.

Pro fungování systému ustanoveného vodním zákonem bylo nutné přijetí dalších desítek prováděcích právních předpisů, zejména prováděcích vyhlášek. Mezi ty nejdůležitější patří tyto vyhlášky:

- vyhláška o náležitostech rozhodnutí a dalších opatřeních vodoprávního úřadu a o dokladech předkládaných vodoprávnímu úřadu (č. 183/2018 Sb.),
- vyhláška o technicko-bezpečnostním dohledu nad vodními díly (č. 471/2001 Sb.),
- vyhláška o plánech povodí a plánech pro zvládání povodňových rizik (č. 24/2011 Sb.),
- vyhláška o vodoprávní evidenci (č. 414/2013 Sb.),
- vyhláška o postupu pro určování znečištění odpadních vod, provádění odečtů množství znečištění a měření objemu vypouštěných odpadních vod do vod povrchových (č. 328/2018 Sb.),
- nařízení vlády o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech (č. 401/2015 Sb.),
- nařízení vlády o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění odpadních vod a náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod podzemních (č. 57/2016 Sb.).

Zákon o vodách stanovuje podmínky pro využívání podzemních a povrchových vod, upravuje problematiku ochrany před povodněmi, právníckým a fyzickým osobám ukládá povinnosti v souvislosti s ochranou podzemních a povrchových vod. Zákonem je rovněž upraven systém financování v oblasti vodního hospodářství a působnost orgánů veřejné správy. Systém zavádí některé nové instituty a je založený na principech *uživatel platí* a *znečišťovatel platí*. Stát má možnost podílet se na úhradě dalších investičních a neinvestičních nákladů spojených s činnostmi ve veřejném zájmu. Byly zavedeny nové

poplatky za vypouštění odpadních vod do vod podzemních a za odběry podzemní vody na všechny účely užití. Tyto poplatky určitým způsobem zvyšují výdaje fyzických i právnických osob, protože se částečně promítají do vodného a stočeného i do cen výrobků.

Zákon rovněž zakládá několik institutů v souvislosti s implementací požadavků směrnic EU. Jedná se zejména o:

- nový systém plánování v oblasti vod (centralistické pojetí dosavadního plánování je nahrazeno základním plánováním na úrovni regionální samosprávy),
- zvýšení úrovně systému získávání dat a hodnocení stavu podzemních a povrchových vod (výrazně posílený a optimalizovaný monitoring),
- nový systém vodoprávní evidence a vkládání vodních staveb do katastru nemovitostí,
- zavedení správy povodí⁹,
- modernizace informačních systémů (geografické informační systémy a sdílené údaje v distribuovaných databázích),
- zavedení citlivých a zranitelných oblastí (území se specifickým ochranným režimem),
- vymezení tzv. *rybných vod*, vyžadujících ochranu a opatření ke zlepšení stavu (Tureček, 2002, s. 8).

Některé části však nový zákon naopak vypustil. Neupravuje již oblast zásobování pitnou vodou a odkanalizování sídel, ponechává však tuto problematiku samostatné úpravě v podobě zákona o vodovodech a kanalizacích (Dudová, 2006, s. 71). Nový vodní zákon přinesl nezbytné zpřísnění požadavků na inovaci průmyslových zařízení zaváděním nejlepší dostupné techniky a uplatňováním zásad správné zemědělské praxe.

⁹ Ministerstvo zemědělství jako jeden z ústředních vodoprávních úřadů stojí za založením pěti státních podniků Povodí a státního podniku Lesy České republiky. Tyto státní podniky spravují 94,5 % celkové délky identifikovaných vodních toků v České republice (Hubalová, P., Janíček, T., 2018, s. 4).

3.3 Předmět právních vztahů a ochrany

Podle § 2 zákona o životním prostředí je voda jednou ze základních životních podmínek existence všech živých organismů a základní složkou životního prostředí. Voda jako taková je předmětem ochrany jednak samostatně, ale také jako důležitá součást celého ekosystému. V tom případě je její ochrana upravena jinými zákony, nikoliv zákonem vodním. Voda jako součást půdy je chráněna zákonem o lesích, ale i zákonem o ochraně zemědělského půdního fondu. Voda v tocích a jiných vodních útvarech je charakterizována jako významný krajinný prvek (např. rybník, vodní tok apod.) a je chráněna zákonem o ochraně přírody a krajiny. Voda je rovněž chráněna v rámci ochrany mokřadů atp.

Vymezení předmětu ochrany vod je dáno VZ, který zároveň stanovuje i právní povahu těchto vod. Předmětem právní úpravy vod jsou jednak vody povrchové, tedy ty přirozeně se vyskytující se na zemském povrchu a vody podzemní, nacházející se pod zemským povrchem. Podzemní a povrchové vody blíže specifikuje vodní zákon v § 2. Ustanovení § 2 rovněž obsahuje základní definice pro potřeby tohoto zákona (Horáček, 2015, s. 14).

Voda jako sloučenina kyslíku a vodíku (H_2O), se ve své naturální chemické formě přirozeně nevyskytuje. Proto můžeme konstatovat, že voda v přírodě se vyskytující je vždy nějakým způsobem kontaminována (Hlavínek, 2004, s. 17). Rozhodujícím faktorem je tedy identifikace takové znečišťující látky a určení rizika pro její výskyt ve vodě.

Ochranu vod lze rozdělit tímto způsobem:

- péče o vodní zdroje, ať již jde o vodu povrchovou či podzemní. Do této oblasti patří také evidence zdrojů výhledových, hydrogeologický průzkum zaměřený na monitoring zásob podzemní vody, zalesňování rozvodí a pramenných oblastí, správné obhospodařování povodí, zejména lesů, rybníků, rašelinišť, péče o půdní vláhu atp. Zahrnuje také významnou oblast revitalizace vodních toků, která má nejen ekologický význam, ale má také vliv na ochranu a využití vodních zdrojů.
- hospodaření s vodou v zemědělství, jež představují především vodohospodářské meliorace závlahy a odvodňování pozemků, agrobiologické zásahy, výstavba větrolamů, protierozní opatření stavba malých vodních nádrží, a rybníků atd.

- péči o čistotu toků. Narůstající množství odpadních vod musí být čištěno v čistících stanicích tak, aby byly znovu využitelné pro další účely a nepůsobily ekologické škody.
- ochranu před povodněmi. Dosahuje se jí úpravami toků tak, aby se velké vody nemohly vylít z břehů, výstavbou retenčních nádrží, zalesňováním povodí a dalšími vodohospodářskými opatřeními a stavbami jako je vhodné hospodaření s lesy na horním toku, hrazení bystřin, ochrana před vodní erozí, vhodná hospodaření s půdou (orba po vrstevnicích, terasování).
- odkanalizování měst a obcí. Odvodnění obcí, průmyslových a zemědělských objektů stokovými sítěmi, jež mají odvádět odpadní vody i vodu dešťovou.
- rybníkaření, které tvoří v některých zemích samostatný obor intenzivního chovu sladkovodních ryb. Jde o výstavbu rybníků, jejich údržbu, rekonstrukce atd.
- ochranu lázeňských a minerálních vod.
- péči o rašeliniště (mokřady), jež jsou vodohospodářsky významná jako pramenní oblasti.
- ochranu vodních rezervací pro zachování genofondu a ochranu života v přírodě.

Právní režim zákona o vodách je tedy primárně orientován na ochranu vodních zdrojů. Předmětem zákona je rovněž úprava právních vztahů fyzických osob a právnických osob k povrchovým a podzemním vodám a s nimi souvisejících pozemků a staveb, a to vždy v zájmu možnosti trvale udržitelného užívání tohoto přírodního zdroje. Zákon upravuje vztahy k povrchovým a podzemním vodám a vylučuje jinou možnost úprav právních vztahů, např. smluvním ujednáním (Horáček, 2015, s. 18).

Do oblasti vodního hospodářství řadíme například využívání vody jakožto přenosového média, k výrobě elektrické energie, splavňování vodních toků, k rekreačním účelům, k chovu ryb či drůbeže, ale i ochranu před povodněmi. Z toho je patrné, že hospodaření s vodou není vždy jen péče a ochrana, ale že ochrana vody se často posouvá až za využití jejího potenciálu.

3.4 Environmentální právní zásady

Právo životního prostředí představuje rozvinutý a dosti různorodý soubor právních norem. Jejich společným jmenovatelem je v konečném důsledku ochrana sice jedné, avšak rovněž dosti heterogenní hodnoty, životního prostředí. V předchozích částech práce je uvedeno, že environmentální právo je relativně mladým odvětvím, nicméně velmi dynamicky se vyvíjejícím v souvislosti se změnami rostoucí úrovně vědeckého poznání, stavu životního prostředí a specifických potřeb jeho ochrany. S ohledem na výše uvedené je nutné určit základní východiska, z nichž by právo životního prostředí vycházelo. Za taková východiska jsou považovány zásady resp. principy ochrany životního prostředí.

Od principů ostatních politik jsou principy environmentálního práva odlišné v tom ohledu, že z velké části vycházejí z mezinárodních dohod a smluv. Tyto principy jsou tedy založeny primárně na zásadě mezinárodní shody. Velkou zásluhu na uvedeném má ustanovení Programu pro životní prostředí Organizace spojených národů, jehož cílem je od roku 1972 koordinovat globální agendu environmentální politiky. Oblast ochrany životního prostředí je v rámci EU založena především na dvou principech, principu subsidiarity a principu integrace. Princip subsidiarity se poprvé objevil v roce 1987 v rámci Jednotného evropského aktu a bývá jednou z nejdiskutovanějších otázek v této oblasti. Dalšími principy, o které se právo EU opírá, jsou principy prevence, předběžné opatrnosti, nápravy škody u zdroje a zásada znečišťovatel platí (Damohorský, 2010, s. 162-164).

Zásady jsou všeobecně uznávanými principy, a to jak v mezinárodním právu, tak v legislativě České republiky. Tyto principy legislativně sjednocují oblast ochrany životního prostředí, fungují také jako pomůcka pro výklad a aplikaci environmentálního práva, rovněž reflektují názor společnosti. V této oblasti totiž musí respektovat objektivně dané zákonitosti fungování přírody a tomu přizpůsobit povahu a znění principů. Jedná se o *„takové základní a společné vůdčí myšlenky, které prostupují všechny právní úpravy a nadto jsou významnými pravidly jak v legislativním procesu, tak i při aplikaci a interpretaci jednotlivých právních norem“* (Jančářová, 2004, s. 92).

Mezi principy ochrany životního prostředí patří především tyto zásady:

- Princip znečišťovatel platí (*Polluter-pays principle*) – ekonomickou odpovědnost k odstranění environmentálního znečištění nemá společnost, ale konkrétní původci znečištění;
- Princip trvale udržitelného rozvoje (*Principle of sustainable development*) - rozvoj uspokojující požadavky současnosti bez toho, aby byla narušena schopnost příštích generací uspokojit potřeby své vlastní;
- Princip nejlepší dostupné techniky (*Best available technique principle*) - při přijímání norem je nutné vycházet z norem přísnějších ve smyslu nejlepších dostupných technologií a metod ochrany. Evropský standard pak může být benevolentnější, než je tomu v daném členském státu;
- Princip prevence¹⁰ (*Principle of prevention*) – klade důraz na preventivní opatření;
- Princip ochrany co nejbliže u zdroje znečištění (*Principle of protection as close to the source of pollution as possible*) – případným škodám na životním prostředí má zabránit co nejbliže původci škody (např. zpracování nebezpečného odpadu ve vzdálených zařízeních);
- Princip integrované ochrany (*Principle of integrated protection*) – nutnost přihlížet ke všem případným dopadům (tj. znečištění ovzduší a vody, ochrana živočišných a rostlinných druhů, ochrana krajinného rázu atd.);
- Princip subsidiarity (*Principle of subsidiarity*) – jedná se o delegování pravomocí na členské státy. U ochrany životního prostředí je použití tohoto principu omezeno charakterem environmentálního problému, např. znečištění ovzduší nerespektuje hranice nějakého území.

Dalšími principy, které se vztahují k ochraně životního prostředí, jsou:

- Princip nejvyšší hodnoty (*Principle of the highest value*)
- Princip práva na příznivé životní prostředí (*Right to a favourable environment*)
- Princip odpovědnosti státu (*Principle of the State responsibility*)
- Princip sdílené odpovědnosti (*Principle of shared responsibility*)
- Princip odpovědnosti původce (*Principle of producer's liability*)

¹⁰ patří mezi nejdůležitější na úseku ochrany a to nejen životního prostředí. Klade důraz na předcházení škodám včasným zaváděním preventivních opatření, což je v každém ohledu levnější než následná náprava škod někdy i nevratně zničených jednotlivých složek.

- Princip předběžné opatrnosti (*Precautionary diligence principle*)
- Princip informovanosti (*Principle of information*)
- Princip „na konci potrubí“ (*End of pipe principle*)
- Princip soběstačnosti (*Self-suficiency principle*)
- Princip únosného zatížení či znečištění (*Principle of bearable pollution*)
- Princip účinné regulace (*Principle of effective regulation*).

(Nejedná se úplný výčet.)

Zásady práva životního prostředí jsou formovány na mezinárodní, unijní a vnitrostátní úrovni. Není tedy jednoduché vyhnout se různým modifikacím těchto zásad. Proto se na úrovni mezinárodního práva životního prostředí můžeme setkat s následujícími zásadami:

- Zásada mezinárodní spolupráce při ochraně životního prostředí;
- Zásada výměny informací o činnostech, které mohou mít negativní vliv na životní prostředí;
- Zásada svrchovanosti států a nepoškozování životního prostředí za hranicemi jejich jurisdikce;
- Zásada spravedlivého využívání přírodních zdrojů sdílených dvěma a více státy;
- Zásada společných, ale diferencovaných povinností;
- Zásada společného zájmu lidstva, atd. (Šturma, 2004, s. 86).

3.5 Cíle ochrany vod

Důležitost vody pro člověka není třeba dále rozebírat. S ohledem zejména její ochranu a ekologické problémy je v právním odvětví deklarována řada cílů, jejichž naplňování prostřednictvím systému nástrojů by mohlo zajistit budoucím generacím dostatečné množství vodních zdrojů v odpovídající kvalitě. Cíle v oblasti ochrany vod jsou vymezeny na úrovni evropského uskupení, česká právní úprava tyto cíle přebírá.

3.5.1 Ochrana vodních poměrů

Stanovení si rozumných cílů a pečlivá koncepce činností, jakým způsobem jich dosáhnout, jsou nezbytné k dosažení požadované kvality vod. V oblasti ochrany vod jsou stanoveny cíle nejen v dlouhodobém, ale i střednědobém horizontu, je tedy nutné plánovat. Kvalitu

vody nelze změnit k lepšímu obratem, k tomu je zapotřebí dlouhodobých a koordinovaných aktivit. Díky efektivnímu plánování pak dochází k formování dílčích opatření s posláním stanovených cílů dosahovat. K plánování dochází již na úrovni jednotlivých dílčích povodí avšak s nutností tyto aktivity vzájemně koordinovat, a to na úrovni národní i mezinárodní. K ochraně životního prostředí je tedy nutné přistupovat komplexně s ohledem na vzájemné působení jednotlivých komponentů.

3.5.2 Rámcové cíle v ochraně čistoty vod

Cíle ochrany vod jsou v národním právním řádu vymezeny zněním § 23a vodního zákon. Cíle jsou definovány samostatně pro vody povrchové a pro vody podzemní. Níže uvedené cíle jsou harmonizovány s cíli Rámcové směrnice. Z WFD byl rovněž přejet požadavek dosažení tzv. dobrého stavu¹¹ či dobrého ekologického potenciálu vod v termínu do 22. prosince 2015. Třetí kategorie cílů je určena pro chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV), ochranná pásma vodních zdrojů (OPVZ), citlivé oblasti, zranitelné oblasti, povrchové vody využívané ke koupání, povrchové vody pro podporu ryb a pro oblasti zvláště chráněných území dle zvláštních zákonů. I těchto cílů bylo třeba dosáhnout do 22. prosince 2015 (Horáček, 2015, s. 18).

Pro povrchové vody jsou stanoveny tyto cíle:

- 1. „Zamezení zhoršení stavu všech útvarů těchto vod, včetně vodních útvarů ležících v téže mezinárodní oblasti povodí;*
- 2. Zajištění ochrany, zlepšení stavu všech útvarů těchto vod a dosažení jejich dobrého stavu, s výjimkou útvarů uvedených v bodu 3;*
- 3. Zajištění ochrany, zlepšení stavu všech umělých a silně ovlivněných vodních útvarů a dosažení jejich dobrého ekologického potenciálu a dobrého chemického stavu;*

¹¹ Dobrým stavem povrchových vod se rozumí takový stav útvaru povrchové vody, kdy je jeho ekologický i chemický stav přinejmenším dobrý. Dobrým chemickým stavem povrchových vod se rozumí chemický stav potřebný pro dosažení cílů ochrany vod jako složky životního prostředí, při kterém koncentrace znečišťujících látek nepřekračují normy environmentální kvality. Normou environmentální kvality se rozumí koncentrace znečišťující látky nebo skupiny látek ve vodě, sedimentech nebo živých organismech, která nesmí být překročena z důvodu ochrany lidského zdraví a životního prostředí. (Horáček, 2015, s. 18).

1. *Snížení jejich znečištění prioritními látkami a zastavení nebo postupné odstraňování emisí, vypouštění a úniků prioritních nebezpečných látek“ (Horáček, 2015, s. 18).*

Pro vody podzemní je kromě cíle zamezení zhoršení stavu, zajištění ochrany a zlepšení stavu těchto vod stanoveno několik dalších cílů. Těmi jsou zejména omezení a koncentrace zvláště nebezpečných látek, zamezení jejich vstupu do podzemních vod, či závazek k dosažení dobrého stavu těchto vod. Cíle jsou stanoveny tyto:

2. *„Zamezení nebo omezení vstupů nebezpečných, zvláště nebezpečných a jiných závadných látek do těchto vod a zamezení zhoršení stavu všech útvarů těchto vod;*
3. *Zajištění ochrany, zlepšení stavu a obnova všech útvarů těchto vod a zajištění vyváženého stavu mezi odběry podzemní vody a jejich doplňováním, s cílem dosáhnout dobrého stavu těchto vod;*
4. *Odvrácení jakéhokoliv významného a trvajících vzestupného trendu koncentrace nebezpečných, zvláště nebezpečných a jiných závadných látek jako důsledku dopadů lidské činnosti, za účelem účinného snížení znečištění těchto vod (Horáček, 2015, s. 18).*

K plánování dochází již na úrovni dílčích povodí, je však nutné dílčí plány regulovat nejen ve vzájemné souvislosti, ale i s ohledem na ostatní složky životního prostředí. Plánování je prováděno na úrovni národní i mezinárodní.

Základním cílem je dosažení dobrého stavu, který je definován jednotlivými parametry a limity. Hodnocením stavu konkrétního útvaru lze následně porovnáním posoudit, zda dobrého stavu dosaženo bylo či nikoliv. Toto analogicky platí i pro hodnocení útvarů podzemních vod.

3.5.3 Koncepční nástroje

Koncepční nástroje především nastavují rozhodující limity činností ve veřejné správě, (např. plány povodí jsou jedním z podkladů pro vydávání povolení k nakládání s vodami), kdy je toto řešeno v rámci vodoprávního řízení, případně limitují uplatňování dalších nástrojů jako je tomu např. u územního plánování.

V oblasti vodního hospodářství hovoříme především o plánech povodí, plánech pro zvládnání povodňových rizik a generelu lokalit vhodných pro akumulaci povrchových vod. Jistou regulaci v této oblasti přinášejí rovněž často opomíjené plány rozvoje vodovodů a kanalizací (Franková, 2011, s. 23). Tyto dokumenty obsahují koncepci řešení zásobování pitnou vodou a koncepci čištění odpadních vod s odkanalizováním na území daného územního celku, většinou kraje. Vypracování plánu se řídí ustanovením § 5 zákona o vodovodech a kanalizacích. Obecně má být navržením vhodných technických opatření dosaženo následujících cílů:

- zabezpečit kapacitu zdrojů pitné vody,
- odstranit problémy s její kvalitou,
- navrhnout výstavbu nových vodovodních řadů,
- navrhnout plán rekonstrukce těch stávajících,
- zajistit čištění odpadních vod v aglomeracích nad 2 000 EO¹²,
- zajistit při vypouštění odpadní vody z ČOV z aglomerací nad 10 000 EO splnění zprůsněných limitů pro obsah dusíku a fosforu,
- zajistit nezávadnou likvidaci odpadních vod v obcích bez sběrných systémů,
- navrhnout rekonstrukce kanalizační sítě a objektů atd.

Za další koncepční nástroj můžeme považovat program snížení znečištění lososových a kaprových vod (Modrá zpráva, 2017).

Plánování v oblasti vod vychází z WFD. Samotný proces vodohospodářského plánování se řídí příslušnými ustanoveními vodního zákona a vyhláškou č. 24/2011 Sb., o plánech povodí a plánech pro zvládnání povodňových rizik. Ustanovení § 23 definuje plánování v oblasti vod jako „*soustavnou koncepční činnost, kterou zajišťuje stát, a jehož účelem je vymezit a vzájemně harmonizovat veřejné zájmy ochrany vod jako složky životního prostředí, snížení nepříznivých účinků povodní a sucha a udržitelného užívání vodních zdrojů, zejména pro účely zásobování pitnou vodou*“ (Horáček, 2015, s. 81).

Plány povodí a povodňové plány jsou zpracovávány jednak na mezinárodní úrovni, na národní úrovni a na dílčí úrovni formou opatření obecné povahy. Zpracovatelem

¹² standardní jednotka produkce znečištění, která zpravidla představuje jednu osobu. Představuje produkci odpadní vody 150 l/den a produkci znečištění 60 g BSK₅/den (pozn. BSK₅ – biochemická spotřeba kyslíku za 5 dní).

mezinárodních plánů je Ministerstvo zemědělství, příp. Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s orgány, které byly zřízeny na základě mezinárodních úmluv, většinou se jedná o různé Komise. Obě ministerstva jsou zpracovateli i národních plánů ve spolupráci se správci jednotlivých povodí (státní podniky Povodí) a místně příslušnými krajskými úřady. Vláda České republiky schvaluje národní plány povodí. Plány dílčích povodí jsou pořizovány správci povodí ve spolupráci s vodoprávními úřady na úrovni krajů a ústředními vodoprávními úřady. Schvalovány jsou dle územní působnosti kraji. Součástí plánů povodí jsou programy opatření, které stanovují konkrétní návrhy opatření, časový plán pro jejich realizaci a finanční stránku.

Na základě těchto programů mohou správní úřady uložit konkrétnímu subjektu provedení schválených opatření ve veřejném zájmu (Damohorský, 2010, s. 284).

Podle § 25 odst. 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách se plány povodí přezkoumávají a aktualizují každých šest let ode dne jejich schválení. V rámci tohoto procesu se podle § 24 odst. 10 vodního zákona pořizují národní plány povodí. Tyto plány, jak je výše uvedeno, schvaluje vláda ČR a Ministerstvo zemědělství je následně vydává opatřením obecné povahy¹³ ve smyslu § 25 odst. 4 VZ. Národní plány samostatně pro povodí Labe, povodí Dunaje a pro povodí Odry byly schváleny usnesením vlády č. 1083 dne 21.12.2015.

Aktuální národní plány povodí jsou zpracované pro druhé plánovací období, tj. pro roky 2015–2021, a měly by nahradit Plán hlavních povodí České republiky Plán hlavních povodí České republiky, pořízený pro první plánovací období, schválený usnesením vlády č. 562/2007.

Národní plány povodí ve smyslu § 24 odst. 4 VZ definují cíle vedoucí ke zlepšení stavu podzemních a povrchových vod a pro ochranu těchto vod a na vodu vázaných ekosystémů. Dalším cílem stanoveným národními plány povodí je snižování nepříznivých účinků povodní a sucha, udržitelné užívání vod, zlepšování vodních poměrů, ochrana ekologické stability atd. Nedílnou součástí národních plánů jsou opatření vedoucí k dosažení stanovených cílů a postupy pro financování.

¹³ Jedná se o tzv. *smíšený akt*, nejedná se o právní předpis ani rozhodnutí. Tento správní akt určuje konkrétní předmět ovšem obecně vymezenému okruhu adresátů.

Dílčích povodí na území ČR je tedy 10, jejich vymezení nalezneme v příloze vyhlášky o plánech povodí a plánech pro zvládání povodňových rizik.

1. Pro mezinárodní oblast povodí Labe na území České republiky jsou to dílčí povodí Horní a střední Labe, Horní Vltava, Dolní Vltava, Berounka a Ohře, Dolní Labe a ostatní přítoky Labe.

2. Pro část mezinárodní oblasti povodí Odry na našem území jsou to povodí Horní Odry a Lužická Nisa a ostatní přítoky.

3. Pro mezinárodní oblast povodí Dunaje jsou to pak dílčí povodí Morava a přítoky Váhu, Dyje, ostatní přítoky Dunaje. (vyhláška č. 393/2010 Sb., o oblastech povodí).

4 Analytická část

V rámci zpracování teoretické části práce byla vyhodnocena z hlediska právní úpravy ochrana životního prostředí zejména vod v plném rozsahu na vnitrostátní i evropské úrovni. V této části práce bude proveden výzkum související se stavem vod v České republice a dopady současné hydrologické situace na činnosti konkrétního vodoprávního úřadu.

4.1 Stav vod v ČR

Českou hydrologickou síť tvoří přibližně 76 000 km vodních toků. Z toho významné vodní toky dosahují délky 15 536 km. Mezi nejvýznamnější toky patří řeka Labe (370 km) se svým hlavním přítokem řekou Vltavou (433 km) na území Čech, Morava (272 km) s Dyjí (306 km) na jižní Moravě a Odra (135 km) s Opavou (131 km) na severu Moravy a ve Slezsku. Úhrnná délka drobných vodních toků činí přes 60 000 km.

Česká republika je významnou pramennou oblastí, všechny naše významné toky pramení na našem území a množství vody, které do ČR přitéká z území jiných států, je více méně zanedbatelné. ČR také bývá z hydrologického hlediska označována jako „střecha Evropy“, neboť leží na významném evropském rozvodí. Území je rozděleno do hlavních 3 povodí, povodí Labe (pomoří Severního moře), povodí Odry (pomoří Baltského moře) a povodí Moravy (pomoří Černého moře). Povodí Labe a Odry jsou zároveň i povodími mezinárodními, povodí Moravy je součástí mezinárodního povodí Dunaje.

Obrázek 1 - Mapa povodí ČR

Zdroj: Vodohospodářský portál MZe, dostupné z: <https://voda.gov.cz/portal/cz/>

Z výše uvedeného je zřejmé, že znečištění vod v naší zemi je způsobeno téměř výhradně zdroji, které emitují na našem území, významnější výjimkou může být pouze znečištění atmosférickou depozicí.

Jakost neboli kvalita vody je ohodnocení souboru jejích vlastností z hlediska vhodnosti pro různé druhy využití. Toto hodnocení se provádí jednak z hlediska míry toxicity vody pro organismy nebo ve vztahu k přírodnímu prostředí. (Langhammer, 2002, s. 9).

Znečišťování je činnost člověka, díky které se do prostředí dostávají chemické, biologické či fyzikální látky, které jsou svým původem, podstatou či kvantitou pro dané prostředí a organismy v něm žijící, cizorodé. Znečišťující látky jsou produkty lidské činnosti, které se dostávají do prostředí nebo v něm svou koncentrací zvyšují nebo zde působí s další znečišťující látkou a to tak, že mohou poškodit lidské zdraví a životaschopnost organismů. Potlačení růstu nebo vývoje některých organismů či naopak podpoření vývoje a růstu organismů jiných, může znečištění způsobit změny v přirozené skladbě ekosystémů.

Za znečišťující látky jsou považovány chemické látky v jakémkoliv skupenství, vibrace, hluk, radioaktivita či změny teploty v prostředí způsobené lidskou činností.

Činitele (procesy) ovlivňující kvalitu vody dělíme na dvě skupiny. Do první skupiny patří činitele ovlivňující změny kvality vody nepřímo. Sem patří například přírodní procesy ovlivňující transport látek apod. Do druhé skupiny patří zdroje znečišťování. Některé látky, které se sledují v rámci hodnocení kvality vody, se mohou do vody dostat přírodními procesy, avšak za zdroje znečištění vody se považují jen ty, které jsou způsobeny antropogenní aktivitou. Do první skupiny patří antropogenní úprava toků a krajiny, což bylo ve 20. století např. napřimování drobných vodních toků, které ovlivňovalo i kvalitu vody.

Zdroje znečištění vod dělíme na zdroje bodové, zdroje difúzní (plošné) a havarijní znečištění. O bodovém znečištění hovoříme většinou v souvislosti s povrchovými vodami, kde znečištění přichází v jednom místě (např. věstní objekt čistírny odpadní vod). Difúzním zdrojem se rozumí plocha, z níž dochází ke splachování znečišťujících látek a to jak do povrchových vod, tak do vod podzemních (např. atmosférická depozice).

Ke znečištění havarijnímu dochází v důsledku mimořádné většinou neočekávané události. Právě z výše uvedeného rozdělení zdrojů znečištění vyplývají dva základní přístupy k ochraně vod. Tradiční přístup založený na limitních hodnotách vypouštění, který je hojně využíván pro bodové zdroje znečištění, nicméně pro plošné znečištění neuchopitelný. K tomuto účelu je využíván moderní přístup, který je založen na principu stanovení cíle v kvalitě vody. Z tohoto důvodu je možné použití u obou zdrojů znečištění. S ohledem na princip integrovaného přístupu je vhodné oba typy ochrany vod kombinovat.

4.1.2 Kvalita povrchových vod

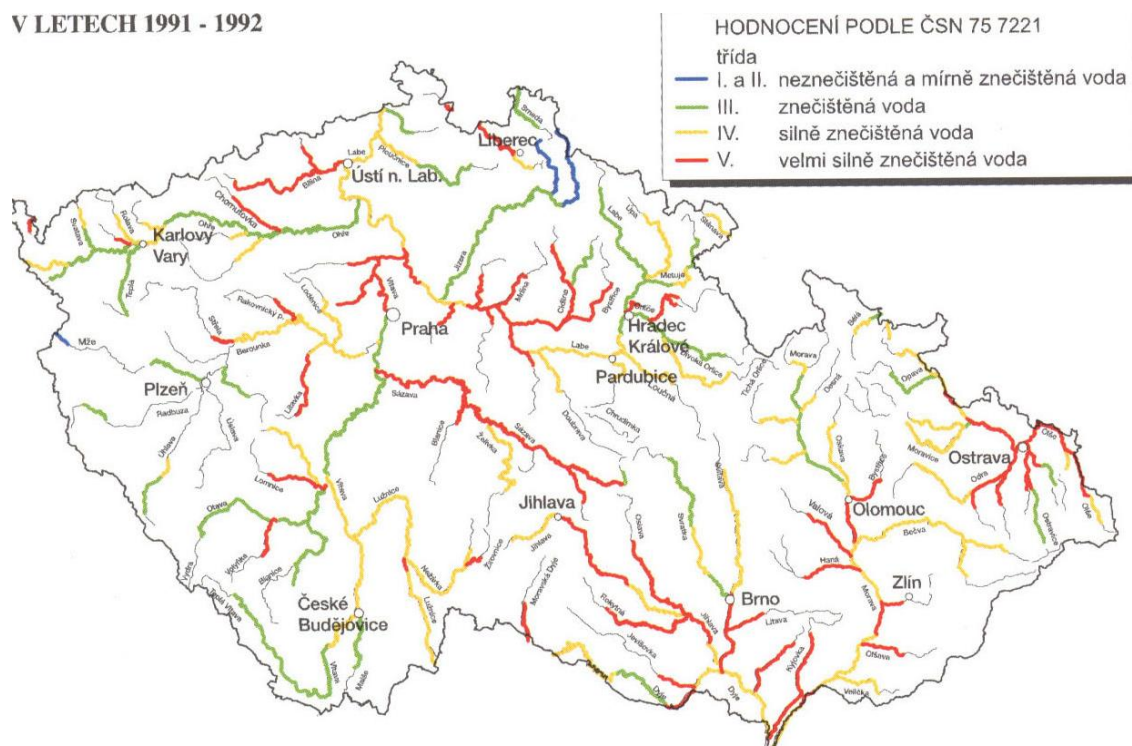
Pravidelný monitoring a hodnocení kvality vody zajišťuje Český hydrometeorologický ústav¹⁴, jehož zřizovatelem je Ministerstvo životního prostředí. Kvalita povrchových vod je hodnocena postupem stanoveným vyhláškou č. 98/2011 Sb., o způsobu hodnocení stavu útvarů povrchových vod, způsobu hodnocení ekologického potenciálu silně ovlivněných a umělých útvarů povrchových vod a náležitostech programů zjišťování a hodnocení stavu povrchových vod.

Velmi zajímavým materiálem je Ministerstvem zemědělství v součinnosti s Ministerstvem životního prostředí každoročně publikovaná Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky (obecně nazývaná *Modrá zpráva*) kde je mimo jiné každoročně hodnocen stav (jakost) vod a porovnáván s výsledky z minulých let. Předmětem hodnocení kvality jsou vybrané toky ČR, u kterých se zjišťuje aktuální kvalita vod, která je porovnávána s jakostí vod v období 1991-1992, kdy byla tzv. *mapa jakosti vodních toků* poprvé Českým hydrometeorologickým ústavem zpracována.

¹⁴ zřízen jako příspěvková organizace nařízením vlády č. 96/1953 Sb., o Hydrometeorologickém ústavu.

Obrázek 2 - Jakost vody v tocích ČR v letech 1991 - 1992

V LETECH 1991 - 1992

Zdroj: VÚV TGM, v.v.i., dostupné z: <https://heis.vuv.cz>

Hodnocení jakosti vod bylo zpracovááno dle klasifikace v ČSN 75 7221: *Jakost vod. Klasifikace jakosti povrchových vod*, která byla nahrazena 01.12.2017 novelizovanou verzí ČSN 75 7221: *Kvalita vod. Klasifikace kvality povrchových vod*. Nedošlo ovšem pouze k záměně slova *jakost* za slovo *kvalita*, úkolem novely bylo především zpracovat požadavky na současnou úroveň ochrany povrchových vod, a to jak z hlediska ukazatelů znečištění, tak i úrovně přípustného znečištění. Revidován byl rovněž rozsah ukazatelů a mezních hodnot tříd kvality při zachování shodného principu klasifikace pro možnost kontinuálního hodnocení kvality a srovnání výsledků z minulých let. Z těchto důvodů byla pro objektivní porovnání znovu zpracována i mapa kvality povrchových vod pro dvouletí 1991–1992.

Došlo k rozšíření spektra ukazatelů znečištění ze 46 na 65¹⁵. Norma představuje nástroj možného každoročního hodnocení kvality vody a srovnání vývoje kvality v delším

¹⁵ resp. 70, pokud zahrneme-li i rozpuštěné formy vybraných kovů.

časovém horizontu v zájmových profilech pro sledování jakosti povrchových vod. Tím, že využívá charakteristickou hodnotu C_{90} ¹⁶, popř. maximum, může být také doplňujícím nástrojem k hodnocení stavu vod podle Rámcové směrnice pro vodní politiku Společenství 2000/60/ES, využívající většinou roční průměrnou koncentraci nebo medián (*Modrá zpráva*, 2018, s. 25).

Pro zařazení hodnocených profilů do jednotlivých tříd kvality ve smyslu novelizované ČSN 75 7221 se používá následující klasifikace:

I. třída – neznečištěná voda – stav povrchové vody, který nebyl významně ovlivněn lidskou činností a při kterém ukazatele kvality vody nepřesahují hodnoty odpovídající běžnému přirozenému pozadí v toku;

II. třída – mírně znečištěná voda – stav povrchové vody, který byl ovlivněn lidskou činností tak, že ukazatele kvality vody dosahují hodnot, které umožňují existenci bohatého, vyváženého a udržitelného ekosystému;

III. třída – znečištěná voda – stav povrchové vody, který byl ovlivněn lidskou činností tak, že ukazatele kvality vody dosahují hodnot, které nemusí vytvořit podmínky pro existenci bohatého, vyváženého a udržitelného ekosystému;

IV. třída – silně znečištěná voda – stav povrchové vody, který byl ovlivněn lidskou činností tak, že ukazatele vody dosahují hodnot, které vytvářejí podmínky umožňující existenci pouze nevyváženého ekosystému;

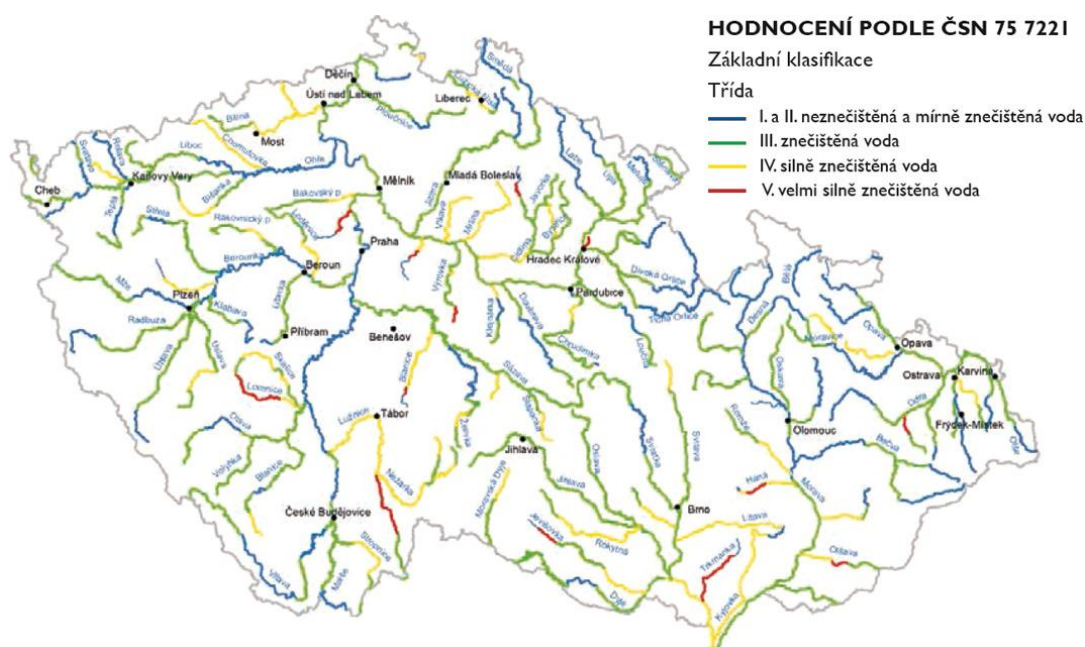
V. třída – velmi silně znečištěná voda – stav povrchové vody, který byl ovlivněn lidskou činností tak, že ukazatele kvality vody dosahují hodnot, které vytvářejí podmínky umožňující existenci pouze silně nevyváženého ekosystému (*Modrá zpráva*, 2018, s. 25).

Pro hodnocení kvality povrchových vod jsou používány běžné ukazatele – $CHSK_{Cr}$, BSK_5 , $N-NH_4$, $N-NO_3$ a P_{celk} . Z níže znázorněného porovnání je patrné, že během posledního čtvrtstoletí sice ke zlepšení kvality vod jednoznačně došlo, ovšem i v současné době je zaznamenán výskyt úseků některých vodních toků zařazených do V. třídy kvality

¹⁶ Obecné požadavky C_{90} - hodnota s pravděpodobností nepřekročení 90 %. C_{90} je výběrovým kvantilem s přesně stanoveným postupem výpočtu.

povrchové vody. Z porovnání rovněž vyplývá, že většina vodních toků spadá do III. třídy kvality povrchové vody. Tyto výsledky se v letošním roce zdají být velmi neutěšitelné, vzhledem k tomu, že v předchozích dvouletých porovnáních uváděných každoročně v *Modrých zprávách* docházelo k jednoznačnému zlepšování kvality vod. Ještě v loňském roce, resp. součástí Modré zprávy za rok 2017, tzn. před revizí ČSN 75 7221, byla zpracována mapa pro dvouletí 2016-2017 a v porovnání s dvouletím 1991-1992 se stav většiny českých řek významně zlepšil, s výjimkou dvou toků na severu Čech a znečištěných úseků na některých drobných vodních tocích zejména na jihu Moravy.

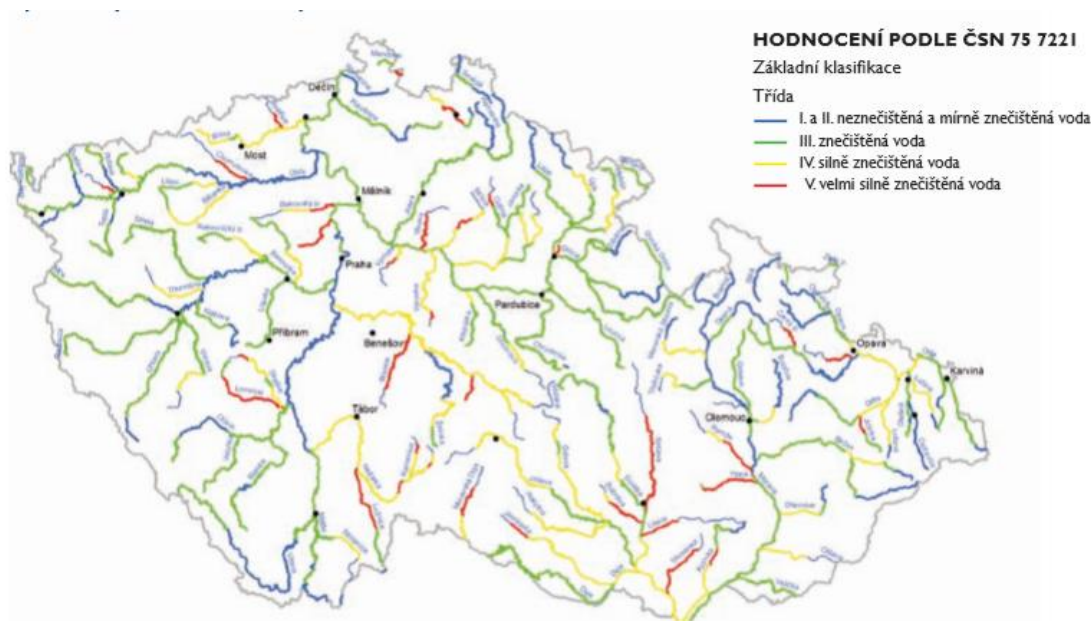
Obrázek 3 - Jakost vody v tocích ČR v letech 2016 - 2017

Zdroj: VÚV TGM, v.v.i., dostupné z: <https://heis.vuv.cz>

Pro zpracování mapy kvality povrchových vod dle ČSN 75 7221 v ČR za období 2017–2018 bylo použito výsledné zhodnocení z některých profilů sítě sledování jakosti vod v tocích, které poskytl ČHMÚ (z primárních dat zaslaných jednotlivými s. p. Povodí) a to již ve smyslu novelizované ČSN 75 7221.

Obrázek 4 - Jakost vody v tocích ČR v letech 2017 - 2018

Zdroj: VÚV TGM, v.v.i., dostupné z: <https://heis.vuv.cz>

Důvodů postupného zlepšování jakosti povrchových je hned několik. Oproti minulosti se při obhospodařování půdy dodržuje správná zemědělská praxe, v menším měřítku jsou používány přípravky na ochranu plodin, větším obcím a i některým menším se podařilo vybudovat centrální čistírny odpadních vod a v neposlední řadě došlo k výraznému poklesu průmyslové výroby. **Na některých drobných vodních tocích se však bohužel stále vyskytují úseky velmi znečištěné, kde je situace stále nepříznivá a to především z důvodu absence čistíren odpadních vod v těch nejmenších vesnicích a osadách** (Slavík, 2007, s. 145).

Obrázek 5 - Povrchové vody: řeka Kocába u Velké Lečice, rybník Říhovka u Dobříše

Zdroj: archiv autorky

Zhoršení kvality vody v posledních letech, zejména v letních měsících, je však způsobeno i mimořádným suchem¹⁷ za posledních cca 5 let. Vlivem vysychání dochází k postupným změnám fyzikálně-chemických a chemických parametrů vody, které ovlivňují kvalitu vody ve všech ukazatelích.

4.1.3 Vliv léčiv na kvalitu vod

Některé zdroje znečištění byly razantně eliminovány, ovšem nové zdroje, resp. nová znečištění se naopak projevují. **V posledních letech dochází v celosvětovém měřítku k masovému nárůstu spotřeby léčiv, proto je v posledních několika letech věnována zvýšená pozornost možnostem odstraňování jejich reziduí z odpadních vod a zkoumání nepříznivých účinků ve vodách a potažmo v celém životním prostředí.** Současné technologické vybavení většiny komunálních čistíren odpadních vod prozatím neumožňuje z odpadních vod efektivně odstranit veškeré zbytky léčiv, jedná se o nákladné procesy, nicméně přítomnost některých léčiv byla zaznamenána už i v pitné vodě, proto by mohla být instalace dalších sekcí pro odstranění analytů již brzy zavedena. Je nutné ovšem zdůraznit, že důležitá je především prevence, a sice spotřebu léčiv omezit.

V roce 2018 bylo provedeno zpracování výsledků z 336 profilů (celkem z 2 786 vzorků) pro 53 jednotlivých analytů. Výskyt farmaceutických přípravků je v některých lokalitách značný, zejména v menších tocích, do kterých jsou odvodněna velká sídla. Nejčastěji přítomné jsou látky metformin (lék na cukrovku), oxypurinol (lék na dnu), tramadol (analgetikum), 2-hydroxy metabolit ibuprofenu (analgetikum, antipyretikum, antiflogistikum), karbamazepin (antiepileptikum), metoprolol (antihypertenzivum) a diklofenak (antirevmatikum). Nejvíce léčiv (36 látek včetně drog) bylo nalezeno v profilech pod Příbramí na Příbramském potoce a pod Benešovem na Benešovském potoce.

Procesy k eliminaci léčiv z povrchových vod jsou dvojího druhu, sorpční procesy a degradační.

¹⁷ Rok 2018 byl v České republice mimořádně suchým rokem. Průměrná roční teplota 9,6 °C byla o 1,7 stupně vyšší, než je normál (1981-2010) a o 0,2 stupně vyšší, než dosud nejteplejší roky 2014 a 2015. Územní teplota se v ČR měří od roku 1961.

Fotodegradace – jedná se o fotochemickou degradaci, při které dochází k samovolnému rozpadu přímo ve vodě. *Přímá fotolýza* je způsobena absorpcí slunečního záření samotnou molekulou léčiva, což způsobí její rozpad na jednodušší látky. Tento proces ovlivňují dva faktory, a sice absorpční spektrum molekuly a intenzita slunečního záření. I kdybychom předpokládali 100% slunečné dny, vliv na účinnost procesu má i hloubka, ve které se molekula nachází. *Radikálový rozpad* je zapříčiněn spolu s účinkem silných oxidovadel (atomární kyslík, hydroxyl, alkylperoxy).

Sorpce – v evropských čistírnách je tento proces nejpoužívanější. Používá se sorpce na aktivovaný kal a to jednak absorpce, ale i adsorpce. *Absorpce* probíhá na principu hydrofobní interakce alifatických a aromatických skupin léčiv s lipofilní membránou mikroorganismů a s lipofilními částmi kalu. K *adsorpci* dochází působením elektrostatických sil mezi pozitivně nabitými molekulami xenobiotik a záporně nabitým povrchem kalu. Vzhledem k těmto sorpčním procesům není vhodné používání čistírenských kalů pro hnojení zemědělských ploch. Švýcarsko již používání čistírenských kalů k výše uvedeným účelům zakázalo z důvodu možnosti proniknutí sorbovaných látek do potravního řetězce.

Biodegradace – jedná se o částečné či úplné rozložení nebo transformaci léčiv díky mikrobiální aktivitě aktivovaného kalu. Mezi hlavní faktory, které tento proces mohou ovlivnit je především vyzrálost aktivovaného kalu, oxidačně-redukční podmínky prostředí, a hodnota pH.

Předpokladem je do budoucna problematiku výskytu léčiv ve vodách nepodceňovat. Je nutné a měl by na to být kladen důraz, aby v budoucnu patřily rezidua léčiv, drog a různých kosmetických přípravků ke sledovaným ukazatelům pro čištění odpadních vod, a to zejména s ohledem na lidské zdraví a životní prostředí (Wanner, seminář 17.2.2019, Praha).

Pro eliminaci farmaceutického znečištění vod by neměly být cílem pouze čistírny odpadních vod, které jsou v možnosti dosažení lepšího stavu až na konci procesu, ale zaměřit bychom se měli spíše původní zdroje těchto emisí, již na samotnou výrobu léčiv, ale i na jejich používání (a to nejen s ohledem na vodní ekosystémy). Komise evropského parlamentu vydala sdělením ze dne 11.03.2019 tzv. Strategický přístup EU k léčivým přípravkům v životním prostředí. Hlavními opatřeními, která mají vést

k uspokojivému stavu, je několik. Jako podstatné je považováno jako v každém jiném výrobním průmyslu přimět farmaceutické producenty k výrobě šetrné k životnímu prostředí a to ve všech fázích od návrhu až po výrobu. Dalším důležitým úkolem je dosažení uvážlivého používání léčivých preparátů lidskou populací a sním související zamezení plýtvání s léky. Toto opatření úzce souvisí s informovaností veřejnosti o všech úskalích pravidelného či nadměrného užívání léků s ohledem na zdraví člověka i na okolní přírodu. Pro životní prostředí riziková i ne vždy dostatečná likvidace nevyužitých léčiv. V tomto ohledu je taky důležitá informovanost populace o tom, že do popelnice či na skládku léky nepatří.

4.2 Kvalita podzemních vod

Kvalita podzemních vod se sleduje dle vyhlášky č. 5/2011 Sb., o vymezení hydrogeologických rajonů a útvarů podzemních vod, způsobu hodnocení stavu podzemních vod a náležitostech programů zjišťování a hodnocení stavu podzemních vod. Monitoring jakosti vod se provádí podle různých ukazatelů, u povrchových vod je sledováno chemické složení, sedimenty a radioaktivita. U podzemních vod se sleduje zejména přítomnost a množství organických a anorganických látek a prvků vápníku a hořčíku.

V roce 2018 bylo ve státní monitorovací síti jakosti podzemních vod pozorováno 691 objektů, z toho 199 pramenů, 223 mělkých vrtů a 269 hlubokých vrtů. Sledováno bylo celkem 353 jakostních ukazatelů. Ukazatele ze tří hlavních skupin (základní ukazatele, kovy a polární pesticidy) byly sledovány na všech objektech. Ostatní skupiny ukazatelů byly analyzovány na vybraném počtu lokalit. U pozorovaných objektů podzemních vod byl zjištěn obdobný počet lokalit s hodnotami nad stanovenými limity sledovaných kontaminantů jako v roce 2017 (*Modrá zpráva*, 2018, s. 36).

Pozorováním pramenů je zdokumentováno přirozené odvodňování zejména v oblasti krystalinika a místní odvodnění křídových struktur. Objekty vrtů mělkých jsou koncentrovány převážně v aluviích řek Labe, Orlice, Jizery, Dyje, Moravy, Odry, Bečvy a Opavy. Tyto podzemní vody jsou snadno zranitelné, s vyšší hydraulickou vodivostí a s rychlým postupem znečištění. Hluboké vrty jsou soustředěny především v oblastech

České křídové pánve, Českobudějovické a Třeboňské pánve a monitorují jakost podzemních vod s hlubinným oběhem (*Modrá zpráva*, 2018, s. 36).

Hodnocení výsledků jakosti podzemních vod za rok 2018 bylo provedeno srovnáním naměřených hodnot ukazatelů jakosti podzemních vod s limitními hodnotami pro podzemní vodu dle vyhlášky č. 5/2011 Sb., v aktuálním znění, a dle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/118/ES – příloha I. Hodnocení bylo provedeno v tabulkové a mapové formě zejména pro ukazatele, které se v roce 2018 alespoň na jedné monitorované lokalitě vyskytly v podzemních vodách ve zvýšených koncentracích vzhledem k výše uvedeným kritériím (*Modrá zpráva*, 2018, s. 36).

Nejvýraznějšími ukazateli znečištění podzemních vod porovnáním s limitními hodnotami jsou pesticidy (metabolity herbicidů používaných zejména pro ošetření plodin jako jsou řepka, kukuřice a řepa), anorganické látky (amonné ionty, dusičnany a fosforečnany), stanovení organických látek souhrnně (CHSK_{Mn} a DOC), kovy (baryum, mangan, arsen a kobalt), TOL (toluen a 1,2-cis-dichlorethen) a PAU (fenantren a chrysen) (*Modrá zpráva*, 2018, s. 36).

Z naměřených hodnot je patrné, že největšími kontaminanty podzemních vod jsou látky organické i anorganické, kovy, uhlovodíky a polyaromatické uhlovodíky. Největšími emitenty těchto znečišťujících látek jsou např. elektrárny, chemické závody, teplárny apod. (*Modrá zpráva*, 2018, s. 37).

V níže vypracované tabulce jsou znázorněny počty objektů, u kterých došlo k překročení limitů alespoň jednoho ukazatele v rámci monitoringu podzemních vod ve srovnání s celkovým počtem sledovaných objektů. Porovnány jsou výsledky z roku 2018 s výsledky v letech 2016 a 2017 v procentech.

Tabulka 1 - Kvalita podzemní vody 2015 - 2018

Objekty	Počet objektů	Počet objektů s překročením limitů pro podzemní vodu	% objektů s překročením limitů pro podzemní vodu v letech:			
			2018	2017	2016	2015
Mělké vrtý	223	213	95,5	96,0	96,4	95,9
Hluboké vrtý a prameny	468	364	77,8	76,2	82,1	83,5
Všechny objekty	691	577	83,5	82,6	86,8	82,1

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z *Modré zprávy* za rok 2018

Jak je z tabulky patrné, u mělkých vrtů dochází překračování limitů ve větší míře a to každoročně vždy u více jak 95% objektů, i když je zřejmé mírné zlepšení v posledních letech. U hlubokých vrtů sice stejně jako u těch mělkých dochází k mírnému zlepšení, nicméně míra znečištění i těchto vrtů a pramenů není uspokojivá. Situace se během posledních tří let tedy mírně zlepšila, **ovšem z dlouhodobého hlediska se kvalita podzemních vod zlepšovat příliš nedaří.**

4.3 Nástroje ochrany vod

Za nástroje ochrany vod označujeme prostředky, kterými je zajišťována prvotně ochrana životního prostředí. V oblasti práva životního prostředí nástroje rozdělujeme na nástroje s přímým účinkem a nástroje nepřímého působení. Přímé nástroje jsou jasně dané a subjektům neposkytují možnost volby jednat. Pro nepřímé nástroje analogicky platí, že možnost volby chování subjektu existuje. Mezi nástroje nepřímého působení patří ty s tzv. pozitivní stimulací, tj. dotace, daňové úlevy apod., ale i nástroje stimulace negativní, jedná se především o poplatky za znečišťování prostředí. Oblast nástrojů přímého působení zahrnuje administrativně-právní nástroje, koncepční nástroje a administrativní smlouvy a jiné dobrovolně převzaté závazky (Damohorský, 2010, s. 36).

Nástroje k ochraně vod mohou být charakteru právního nebo existujících mimo rovinu práva. Některé z těchto nástrojů slouží výlučně k ochraně vod jako jedné ze složek životního prostředí, jiné k ochraně životního prostředí jako celku (Damohorský, 2010, s. 46).

Subjektu je poskytována možnost volby chování, přičemž to ekologické zvýhodňuje. Vodní zákon ekonomické nástroje označuje jako poplatky, jsou zařazené do hlavy desáté tohoto zákona. Poplatky tvoří vhodný komplement administrativních nástrojů. Mezi nástroje nepřímého působení je možné zařadit i různou vzdělávací a výchovnou a vědecko-technickou činnost.

V ochraně vod rozeznáváme nástroje informační, koncepční, administrativně právní, ekonomické a sankční (Damohorský, 2010, s. 270).

Ochrana čistoty vod je a bude jedním z primárních cílů vodního práva. Této problematice se věnuje hlava V, díl 5 vodního zákona – Ochrana jakosti vod, tedy ustanovení § 38 – 42. Lze jen teorizovat, že by mohlo být zákonem jakékoli znečišťování vod zákonem zakázáno. To samozřejmě není možné a jistá míra znečištění je nevyhnutelná. Vodním zákonem jsou stanoveny podmínky a přípustnou míra znečištění.

Aby opatření vedoucí k ochraně vod byla efektivní, je nutné osvojit si znalost vodních poměrů a povahu jednotlivých činností, které vodní poměry mohou ovlivňovat. Tyto znalosti jsou podkladem pro systém prověřování a hodnocení stavu povrchových a podzemních vod, současně je vedena vodní bilance a vytvořen informační systém¹⁸ pro monitoring množství a jakosti vod, odběry vod, vypouštění odpadních vod atd. Získané a sdílené informace slouží pak orgánům veřejné správy a dalším odborným subjektům pro přípravu a realizaci dalších opatření směřujících k ochraně vod (Damohorský, 2010, s. 284).

Mezi administrativně právní nástroje jsou zařazovány povinnosti, které ukládá přímo zákon nebo správní orgán formou příkazu, zákazu či omezení (Strnad, 2013, s. 28). Například vodní zákon zakazuje přímé vypouštění odpadních vod do vod podzemních (ve smyslu § 38 odst. 9 vodního zákona), ukládá povinnost vlastníkům pozemků, na kterých se nacházejí koryta vodních toků, strpět na svých pozemcích vodní díla umístěna v korytech vodních toků vybudována před 1. 1. 2002 (Horáček, 2015, s. 152-153).

Vodoprávní úřady pro realizaci specifického záměru, který by mohl mít vliv na vodní poměry, vydává správní akt, obvykle povolení či souhlas. Takový správní akt je v podstatě preventivním administrativním nástrojem. Pokud by byl záměr v rozporu se zájmy na

¹⁸ Vodohospodářský informační portál VODA www.voda.gov.cz

ochranu životního prostředí, lze mu včas zabránit neudělením potřebného povolení či souhlasu. Takový nesouhlas vodoprávní úřad vydá např. při podání ohlášení domovní čistírny odpadních vod do 50 EO s přepadem předčištěných odpadních vod do zasakovacího objektu na pozemku investora, který spolu se všemi náležitostmi ve smyslu vyhlášky o dokladech předkládaných vodoprávnímu úřadu předloží vyjádření hydrogeologa o nemožnosti zasakování vod na předmětném pozemku, rovněž není možné takový souhlas udělit pro totožnou stavbu na pozemku v ochranném pásmu vodního zdroje I. i II. stupně. Jako další administrativně právní nástroj lze považovat i požadavek standardů BAT v technologických (nejlepší dostupné technologie v čištění odpadních vod).

Dalším nástrojem je systém poplatků. Mezi ně patří tyto poplatky:

- poplatky za vypouštění odpadních vod do vod povrchových,
- poplatky za vypouštění odpadních vod do vod podzemních,
- poplatky za odebrané množství podzemní vody¹⁹,
- platby za úhradu správy vodních toků a povodí.

K poplatkům za vypouštění odpadních vod je nutné uvést, že se to týká odpadních vod s jasně definovanými vlastnostmi a současně za předpokladu, že se jedná o jejich vypouštění v minimálním množství. Tyto poplatky jsou zdrojem příjmu SFŽP (Damohorský, 2010, s. 291)

Sankce, jako další z nástrojů, jsou ukládány za jednání v rozporu s vodním zákonem a porušování povinností jím stanovených. Jsou ukládány vodoprávními úřady případně Českou inspekcí životního prostředí. Sankce jsou ukládány za přestupky fyzickým, právnickým osobám, případně podnikajícím fyzickým osobám. V případech porušení práv a povinností souvisejících s využíváním povrchových vod k plavbě, ukládá tyto Státní plavební správa. Co se týče ochrany vod, jsou sankční nástroje upraveny samotným vodním zákonem, ovšem v případě přestupku se postupuje dle zákona č. 250/2016, o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a v nejzávažnější případy řeší trestní právo.

¹⁹ Poplatky za odběr podzemní vody se platí při odběru větším než 6 000 m³ v kalendářním roce, anebo 500 m³ v kalendářním měsíci. Pro zásobování pitnou vodou činí 2,00 Kč/m³, pro jiné účely 3,00 Kč/m³. V připravovaná novela vodního zákona se předpokládá toto množství snížit až pětkrát.

Další skupinou nástrojů jsou nástroje ekonomické, jejichž funkcí je eliminace tržního selhání, při kterém by jednotliví aktéři trhu jednali v souladu nejen s individuálními zájmy, ale i se zájmem společnosti o ochranu životního prostředí

Koncepční nástroje jsou blíže rozepsány v předchozích kapitolách. Jedná se tedy o plánování v oblasti ochrany vod, kdy se stanovuje cíl ve střednědobém a dlouhodobém časovém úseku a navrhuje se opatření k jeho dosažení. Koncepční dokumenty jsou vytvářeny podle základních hydrologických jednotek (Damohorský, 2010, s. 284).

4.4 Problematika sucha

Celou naši planetu se stále vyšší intenzitou ovlivňují různé faktory s dopadem na životní prostředí a v konečném důsledku i na člověka a to zejména globální změny klimatu. Lidstvo si od nepaměti důležitost vody uvědomuje, proto se po staletí člověk snaží buď v blízkosti vody žít, nebo ji alespoň do své blízkosti přivádět.

Můžeme konstatovat, že od roku 2014 sužuje planetu Zemi z hydrologického hlediska extrémní sucho. Bojovat proti změnám klimatu je sice nereálné, ale možná je alespoň snaha o zmírnění jejich vlivů. Za zásadní je považováno řešení aktuální situace zajištěním vodních zdrojů v dostatečném množství a kvalitě a to zejména pro pitné účely.

Spotřeba vody v České republice se pohybuje okolo téměř 90 litrů na osobu. Za rok 2018 uvádí Český statistický úřad průměrnou denní spotřebu vody průměrného občana 88,5 litrů.

Sucho tedy není jen popraskaná půda, vyschlá koryta řek a studny bez vody, to už jsou ty zřejmé důsledky, kterým předchází komplikované procesy, které viditelné projevy způsobují. Prognóza sucha je vzhledem k nepravdělnosti jeho nahodilého výskytu prakticky nemožná. Období sucha může trvat několik dní, ale i několik měsíců. Projevům sucha přispívají i nadprůměrné teploty vzduchu, nízká relativní vlhkost vzduchu, nízká oblačnost a s ní spojený intenzivní sluneční svit.

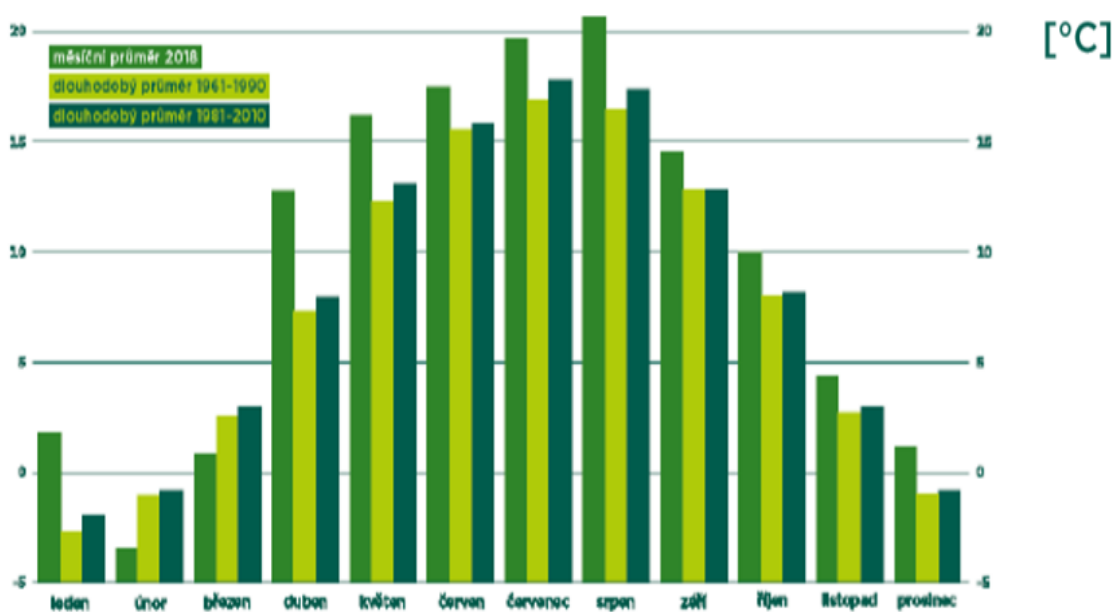
Obrázek 6 - Vltava v Záběhlicích v říjnu 2018 (okres Příbram)

Zdroj: archiv autorky

Je nutné uvědomit si, že sucho je jev přirozený a je hodnoceno z hlediska délky trvání, velikosti odchylky od normálu a plošného rozsahu. Naproti tomu nedostatek vody je jev druhotný, který vzniká v souvislosti s nadměrným čerpáním vodních zdrojů s neschopností přirozené obnovy. Nedostatek vody může rovněž nastat v souvislosti se znečištěním vodního zdroje, jež využití znemožňuje.

Graf 1- Průměrné měsíční teploty vzduchu na území ČR – srovnání s normálem 1981-2010 a normálem 1961-1990

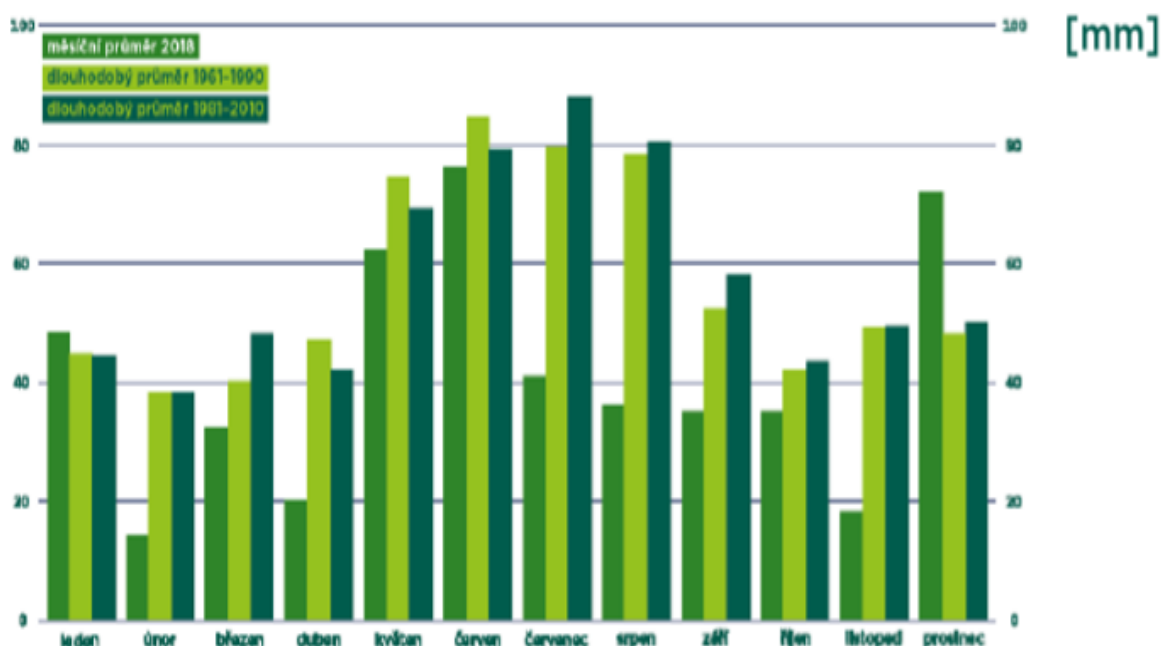

Zdroj: Výroční zpráva o hydrometeorologické situaci v ČR za rok 2018

Jak je z grafického znázornění patrné, byly kromě dvou měsíců teploty během roku 2018 nad průměrem teplotního normálu v rozmezí let 1981-2010. Průměrná teplota v roce 2018 byla 9,6 °C. S odchylkou +1,7 °C od normálu 1981-2010 a + 2,1 °C od normálu 1961-1990 se uplynulý rok stal absolutně nejteplejším rokem od roku 1775.

Česká republika se od roku 2017 potýká s výrazným deficitem hladin v mělkých kolektorech i vydatností pramenů, zejména na počátku roku a v jarních měsících²⁰. Nejnižší úroveň je pak zaznamenávána na přelomu léta a podzimu. Sucho začíná nedostatkem množství srážek, s délkou trvání dnů beze srážek se postupně projevuje v dalších částech hydrologického cyklu.

Graf 2 - Měsíční srážkové úhrny za rok 2018 - srovnání s normálem 1961-1990 a normálem 1981-2010

Zdroj: Výroční zpráva o hydrometeorologické situaci v České republice 2018

Rok 2018 s ročním srážkovým úhrnem 521 mm se zařadil rovněž mezi roky srážkově podnormální, jak vyplývá z výše uvedeného grafu.

Deficit srážkových úhrnů vede k poklesu půdní vlhkosti, ke snížení povrchového a podpovrchového odtoku, k poklesu dotace do zásob podzemní vody a následně ke snížení velikosti průtoku ve vodních tocích. Nedostatek vody pak vzniká v souvislosti se sníženým objemem srážek a trvalým užíváním vodních zdrojů sice v povolené míře, ale bez

²⁰ Během ledna a února dochází k přirozenému doplňování podzemních vod.

omezování, což vede k poklesu disponibilního objemu ve vodních zdrojích. Český hydrometeorologický ústav rozlišuje sucho mírné, silné nebo mimořádné, a to zvláště pro stav srážek, průtoky vody v tocích a stav podzemních vod.

Sucho je deficit, který nastává, když půdní vlhkost nestačí pokrýt požadavky půdní potenciální evapotranspirace. Tento deficit se následně projeví v poklesu množství vody v různých částech hydrologického cyklu.

V našich podmínkách se nejčastěji rozlišují 3 druhy sucha:

- **Meteorologické sucho**, někdy též označované jako klimatické sucho, je nejčastěji určeno srovnáním srážkových poměrů (méně často poměrů evapotranspiračních nebo bilančních) sledování období k období dlouhodobému.
- **Agronomické sucho**, někdy též označované jako zemědělské či půdní sucho, vzniká při nedostatku půdní vláhy vlivem trvajících sucha klimatického. Vliv na vznik půdního sucha mají i vlastnosti půdy, úroveň používané zemědělské techniky, svahovitost terénu apod. Pro prokázání, že se jedná o zemědělské sucho, je třeba hydropedologických znalostí, agroekonomiky apod.
- **Hydrologické sucho** vzniká v důsledku nedostatku atmosférických srážek a projevuje se jako nedostatek zdrojů povrchových a podzemních vod. Hydrologické sucho se vyskytuje, když již klimatické sucho již odeznělo nebo se naopak ještě neprojevilo. Jeho vznik je ovlivňován i užíváním vody, proto je třeba na hydrologické sucho pohlížet sice jako na jev přírodní, který však může být lidským působením prohlubován.

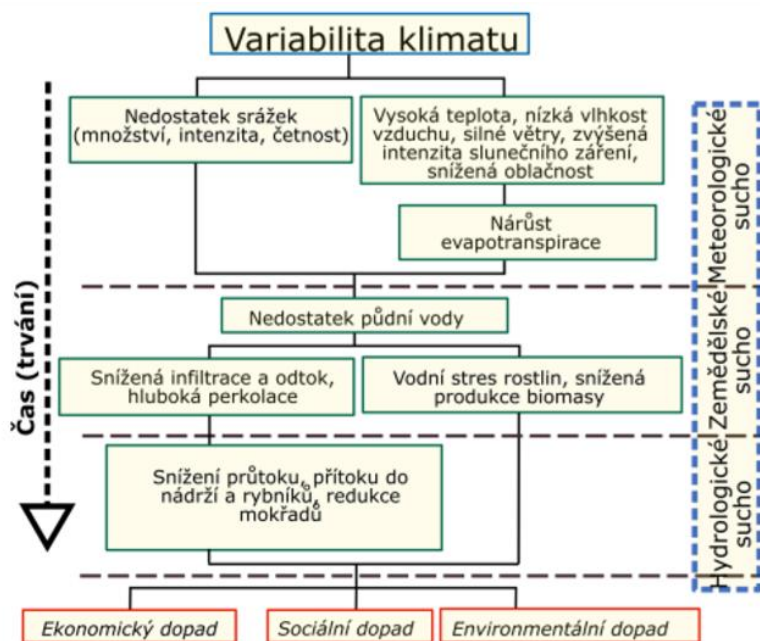
Hydrologické sucho má nejpodstatnější vliv na vodárenskou soustavu a na její zdroje. V České republice jsou nejvíce ohrožené hydrologickým suchem oblasti střední a jižní Moravy, kraje Vysočina, středních Čech, a Chomutovska. V těchto oblastech se sucho projevuje vysycháním toků. Jedná se např. o povodí Rakovnického potoka, Blišanky, Jevišovky a dalších, na nichž byly řešeny problémy s nedostatkem vodních zdrojů (Vlnas, 2015, s. 3).

4.4.1 Dopady sucha

S předpokládaným vzrůstem průměrné teploty bude současně docházet i k nadměrné evapotranspiraci. Vzhledem k tomu, že výpar je omezován vláhovým poměrem v půdě, pak při snížení půdní vláhý dochází současně ke snížení evapotranspirace a s ní spojenému efektu zvyšování teploty vzduchu. Díky vyšším teplotám vzduchu poutá atmosféra větší množství vody, což má za následek srážkové extrémy.

Z dopadů, které sucho způsobuje již v současnosti, lze zejména pro oblast jižní Evropy predikovat, ohrožení biologické rozmanitosti a tradičních ekosystémů, snížení kvality vody. Jak již bylo zmíněno na začátku této kapitoly, boj se změnou klimatu je nadlidské úsilí, proto o jakémsi řešení můžeme spekulovat pouze o adaptaci člověka i přírody. Ztráty by mohly být redukovány volbou vhodných plodin pro vznikající podnebí jižní a střední Evropy a pěstování současných plodin přesunout do severních evropských zemí.

Obrázek 7 - Dopady sucha

Zdroj: Koncepce ochrany pro následky sucha pro území ČR, 2017

Z výše uvedeného obrázku je patrné, že deficit atmosférických srážek vede k poklesu půdní vlhkosti, následně ke sníženému odtoku povrchových i podzemních vod, k poklesu hladiny podzemních vod a v konečném důsledku k nízkým průtokům v korytech

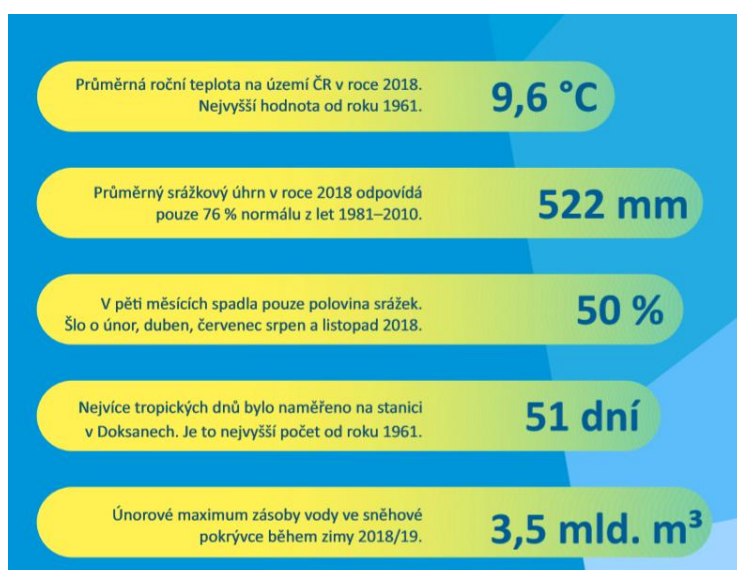
vodních toků. Snížený průtok povrchových vod a nízké hladiny podzemních vod mají dále souvislost s poklesem kvality vod.

Zhoršená kvalita vody ovlivňuje také odběry vody pro energetiku, zemědělství a průmysl. V oblasti energetiky může nastat omezení nebo zastavení provozu vodních elektráren, které nemohou kvůli nedostatečným průtokům fungovat, problémy mohou mít i tepelné či jaderné elektrárny s chlazením. V oblasti zemědělství může v důsledku nedostatku vody k zavlažování dojít ke snížení produkce plodin. V některých extrémních případech může dojít i ke snížení produkce živočišných produktů.

4.4.2 Sucho v roce 2018

Rok 2018 byl, co se srážek týče, spíše podprůměrný. Průměrný roční srážkový úhrn v ČR za referenční období 1981–2010 činí 684 mm. Průměrný roční srážkový úhrn v ČR pro rok 2018 činil pouze 522 mm a v časové řadě ročních srážek od roku 1961 tak šlo o druhý nejsušší rok. Nejméně srážek během loňského spadlo v Jihomoravském kraji, nejvíce srážek spadlo v kraji Moravskoslezském, Libereckém a Karlovarském. Srážkový deficit, který se objevuje od roku 2014, se v loňském roce dále prohloubil. Deficity srážek jsou počítány vůči referenčnímu období 1981–2010.

Obrázek 8 – Rok 2018 v číslech

Zdroj: Daňhelka, Sucho v roce 2018, ČHMÚ Praha

Podprůměrné byly ve sledovaném roce i odtokové poměry. Nejmenší průtoky byly naměřeny v povodí Dyje. Naproti tomu v povodí Olše a Odry byly naměřeny průtoky největší. Pro hydrologické sucho je výchozím ukazatel pokles průtoků a to pod hodnotu Q_{355d}^{21} . Jedná se o takový průtok, který je z dlouhodobého hlediska přirozeně udržován po dobu 355 dní a více v kalendářním roce. Celkově nejnižší průtoky odpovídající této hodnotě byly naměřeny v červnu a srpnu.

Také hladiny podzemní vody se po většinu roku 2018 pohybovaly spíše na nižších hodnotách. Tento stav se změnil až s nástupem podzimu a zimy. Na začátku roku byl zaznamenán výrazný pokles hladin podzemní vody v mělkých vrtech a to zejména na jižní Moravě v povodí Dyje. Naopak vyšší hladiny byly naměřeny na severu Čech v povodí horního Labe.

4.4.3 Koncepce ochrany před následky sucha na území České republiky

V roce 2014 vznikla meziresortní komise s názvem VODA_SUCHO v reakci na častěji se opakující výskyt sucha v posledních několika letech. Tato komise začala připravovat podklady pro zpracování zásadní strategie pro boj se suchem a s jeho následky, a to především s nedostatkem vody. Na strategické koncepci se podílí MZe ve spolupráci s MŽP. Koncepce ochrany před následky sucha pro území ČR byla schválena dne 24.07.2017 usnesením č. 528. Obsahuje detailní popis současného stavu a nejpálčivějších problémů, souvisejících s klimatickými změnami. V důsledku klimatických změn došlo za posledních 30 let ke zvýšení průměrné teploty vzduchu zhruba o 1 °C. Zvyšující se teplota vzduchu je hlavní příčinou výrazného výparu vody z půdy a sním doprovodného jevu vysychání krajiny. Na našem území v polohách nad 600 m n. m. dochází ke zvyšujícímu se počtu dní s nedostatečnou půdní vláhou a to v období duben – červen. Právě nedostatečná půdní vlhkost na jaře je příčinou degradace zemědělské půdy.

Koncepcí navržená opatření jsou rozdělena do pěti rovnocenných pilířů. Některá opatření MŽP již stihlo provést nebo na nich pracuje. Koncem listopadu 2018 byla spuštěna první etapa systémového nástroje pro předpověď hydrologické situace HAMR²², který by měl

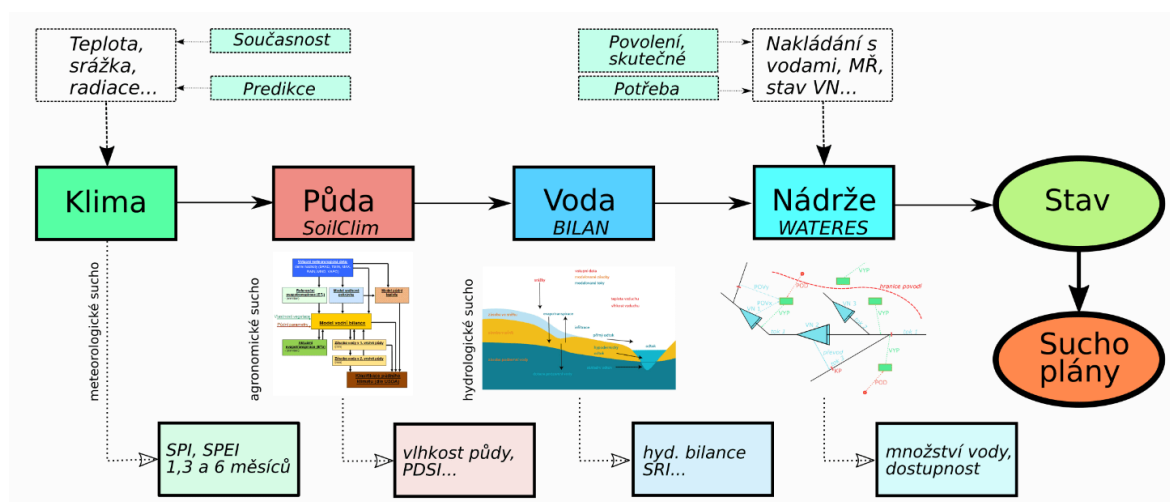
²¹ Jedná se o minimální zůstatkový průtok, v některých zdrojích nazýván i jako průtok sanační.

²² název je sestavený z prvních písmen slov charakterizujících sucho - **H**ydrologické, **A**gronomické a **M**eteorologické sucho a **R**etence

pomoci ke zvládnutí sucha a nedostatku vody. Tento nástroj vznikl v souladu s novelou vodního zákona (tzv. „suchá novela“), na které MZe spolupracovalo s MŽP a Výzkumným ústavem vodohospodářským T. G. Masaryka. Každý týden zveřejňuje HAMR video komentář s interpretací dat a předpokládaným vývojem na další týden, výhledově až na 8 týdnů dopředu. Lze tak na jednom místě přehledně údaje o aktuálním stavu řek, půd i hladin podzemních vod či informace o možném vznikajícím nedostatku vody v konkrétní oblasti. Dále byla vytvořena webová aplikace www.suchovkrajine.cz, která by měla přispět ke zvýšení osvěty v dané problematice. Tato aplikace obsahuje vhodné způsoby řešení sucha v různých typech krajiny. Dalším opatřením je sledování povodí pomocí srážkoměrných a vodoměrných stanic (Modrá zpráva, 2018, s. 19).

Na konci každého roku vydává komise VODA_SUCHO zprávy o pokroku, výsledná Zpráva o naplňování koncepce má být předložena členům vlády do 31.12.2022.

Obrázek 9 - Schéma fungování systému HAMR

Zdroj: ČHMI Dostupné z: <http://hamr.chmi.cz/metodika.html>

4.4.4 Zvládnutí sucha a stavu nedostatku vody

V červenci tohoto roku byl vládou schválen návrh novely VZ. Tato novela vznikala několik let a měla by do legislativy zapracovat problematiku sucha. Nová část ponese název „Zvládnutí sucha a stavu nedostatku vody“ a jejím úkolem je vymezovat rámec pro monitoring sucha, dále postupy pro přijímání opatření ke zvládnutí stavu sucha a stavu nedostatku vody, odpovědnost zainteresovaných orgánů a v neposlední řadě i mechanismu

kontrolní činnosti. Do tří měsíců od účinnosti novely se předpokládá vznik komisí na úrovni jednotlivých krajů, v čele s předsedou, hejtmanem daného kraje, které budou v konečném důsledku vyhlášovat *stav nedostatku vody* a omezovat některá využití vody, jako je např. plnění bazénů, zalévání apod. Stejně jako se v souvislosti s povodněmi vyhláší jednotlivé stupně povodňové aktivity, v souvislosti se suchem se bude jednat o stav sucha, stav nedostatku vody a krizový stav.

Klíčovými dokumenty pro zvládání sucha a nedostatku vody jsou plány pro zvládání sucha a stavu nedostatku vody, které zpracovávají příslušné krajské úřady. Základem těchto plánů budou informace vztahující se k dotčenému území jako je popis vodních zdrojů včetně těch záložních, charakteristika území, místní limity²³, údaje o technických zařízeních využitelných k akutnímu nedostatku vody, údaje o významných odběrech atd. a kritéria pro vyhlášení stavu nedostatku vody. V další části budou uvedeny správní orgány a osoby podílející se na zvládání sucha včetně deskripce jejich úkolů, dále pak priority zásobování vodou a zejména opatření při vyhlášení stavu nedostatku vody. Nedílnou součástí je grafická část se znázorněním informací v mapových podkladech. Nesmíme opominout ani data shromažďovaná ve výše uvedeném systému HAMR včetně predikce budoucího stavu.

Komise pro sucho bude mít při nedostatečné kapacitě vodních zdrojů oprávnění k uložení mimořádných manipulací na vodních dílech a to i mimo schválený manipulační řád nebo k regulaci či úplnému zákazu povolených odběrů, ke zprovoznění záložního zdroje vody.

Členy této komise mimo hejtmanů kraje jako předsedy, budou zástupci krajských úřadů, správců povodí, Českého hydrometeorologického ústavu, policie, hasičů, hygieniků a dalších osob, podobně jako např. u povodňových komisí.

Novela vodního zákona má samozřejmě nedostatky. Zkusíme si zde nastínit ty nejvýznamnější. Některé kompetence jsou definovány příliš neurčitě a v případě regulace povolených odběrů se mnozí obávají i korupčního jednání. Jako problém lze spatřovat i v absenci principu subsidiarity, jelikož v případě vyhlášení stavu nedostatku vody budou rozhodovat členové komise bez projednání s konkrétní obcí či vodoprávním úřadem obce s rozšířenou působností o regulaci odběru konkrétního odběratele.

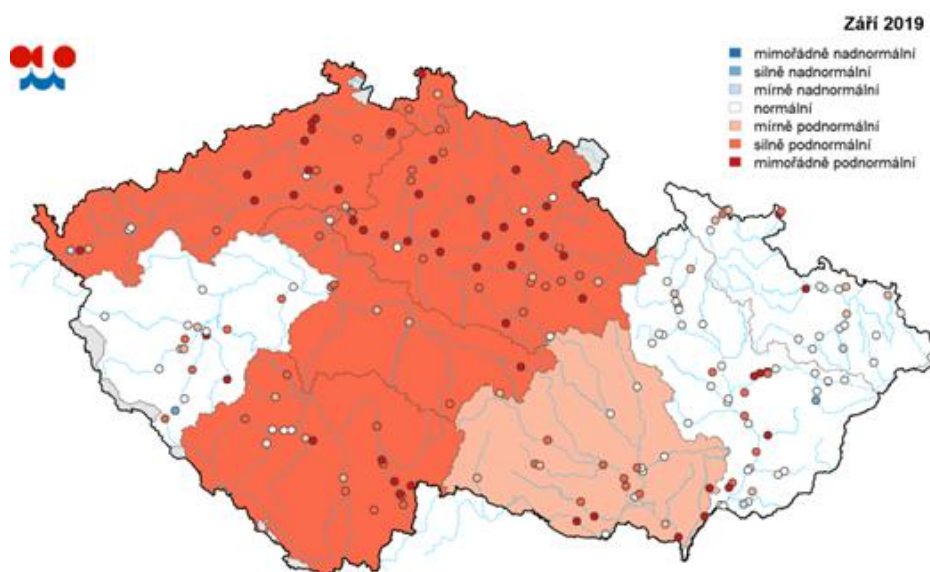
²³ např. stav konkrétního vodního zdroje (velikost průtoku vodního toku, stav hladiny podzemní vody, disponibilní objem vody ve vodní nádrži).

Jako zásadní příčina zrychleného odtoku srážkových či přípovrchových vod jsou považovány meliorace, které vznikaly bez jakýchkoliv plánů, povolení apod. na téměř celém našem území v 70. a 80. letech minulého století. Vodním zákonem tato problematika řešena bohužel stále není. Podle údajů Státního pozemkového úřadu jenom páteřní kanály měří asi devět tisíc kilometrů, odvodněno je přibližně 25% zemědělské půdy. Setkáváme se s případy, kdy vlastník pozemku má zájem o takovou vodu, která mu prochází pod jeho suchým pozemkem, ovšem zákonem je řešeno pouze to, že takový vlastník pozemku musí meliorace na svém pozemku strpět. Jako řešení je navrhována revize takových melioračních staveb, jejich účelnost v konkrétních případech, jejich stav a především legislativní možnost jejich likvidace pro přirozené zadržetí vody a její přirozený odtok.

4.4.5 Výhled pro rok 2020

Zimní období 2018/2019 bohužel nedokázalo vyrovnat deficit zásoby podzemní vody. Celkový objem sněhu, byl sice výrazně nad průměrem, a to zejména v horských oblastech. V nižších nadmořských výškách však byly sněhové zásoby nedostatečné k doplnění zásob podzemních vod zejména na jižní a střední Moravě a v Polabí. Během měsíce února nadprůměrné teploty pomohly zmenšování objemu sněhu, který se z větší části odpařil do atmosféry.

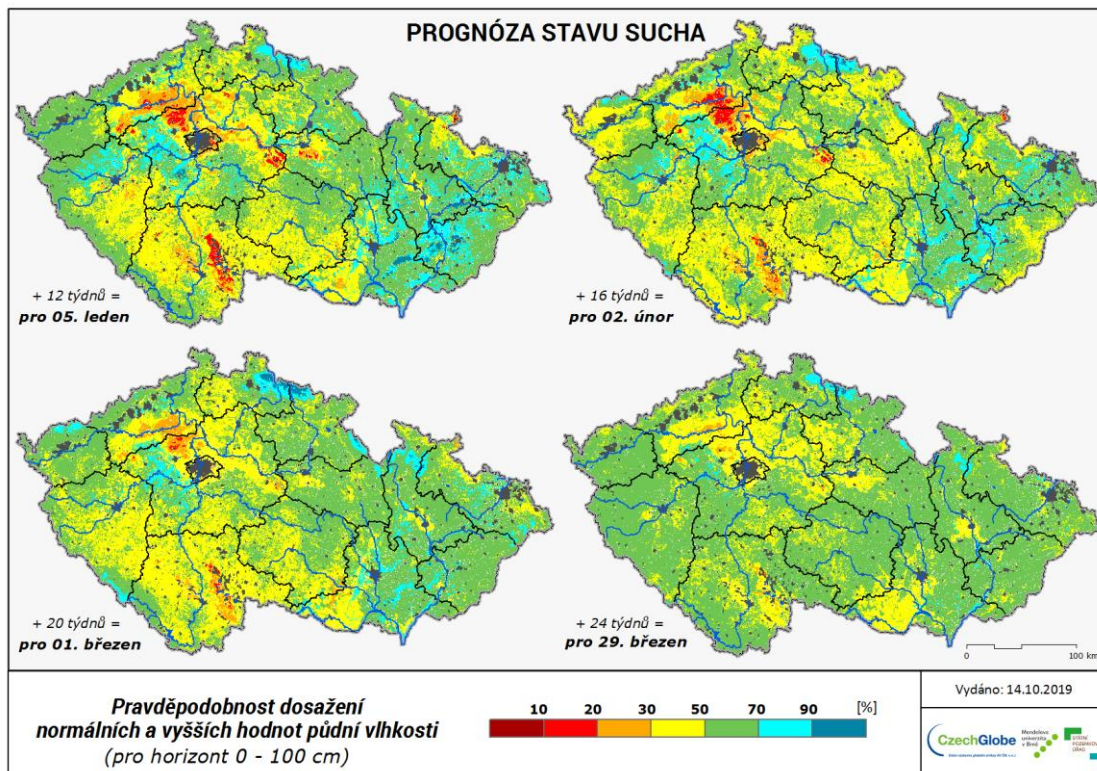
Obrázek 10 - Stav hladiny podzemní vody v mělkých vrtech

Zdroj: ČHMI Dostupné z: <http://portal.chmi.cz/>

Dalším důsledkem změny klimatu je pokles retenční schopnosti půdy o zhruba 40% oproti stavu v první polovině 20. století. Retence půdy je snižována především systematickým odvodňováním, vytvářením rozsáhlých půdních bloků a obděláváním půdy velkými a hlavně těžkými zemědělskými stroji.

Obrázek 11 - Prognóza stavu sucha na rok 2020

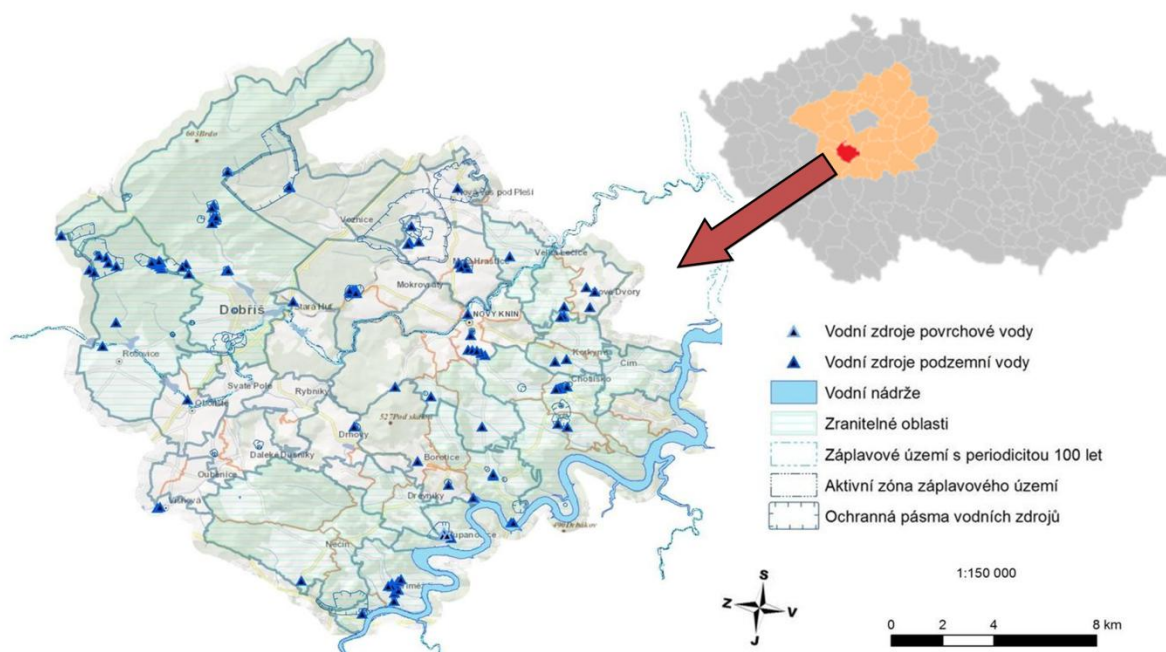
Zdroj: VÚV TGM, v.v.i., dostupné z: <https://heis.vuv.cz>

Faktem zůstává, že i znečištění vod může právě v období sucha zapříčinit její nedostatek. Podzemní i povrchové vody jsou ve velké míře znečišťované překračováním limitních množství pesticidů. Limitní množství pesticidů bývá pravidelně překračováno zejména u technických plodin, sloužících k výrobě biopaliv. Dotační politika by tak neměla upřednostňovat produkci takovýchto plodin před produkcí potravin. Jako velmi důležité se jeví potřeba zavedení dostatečně účinných opatření ke snížení míry plošného znečištění. Ve výše uvedené koncepci je řešen hlavně v současnosti asi největší problém, hospodaření na zemědělské a lesní půdě.

4.5 Dopady sucha na činnost vodoprávního úřadu v Dobříši

Správní obvod obce s rozšířenou působností Dobříš je jedním z 26 správních obvodů Středočeského kraje. Zahrnuje město Dobříš, město Nový Knín a dalších 22 obcí. V roce 2013 měl tento správní obvod celkem 21 757 obyvatel. Katastrální výměra celého území je 31 839 ha.

Obrázek 12 - ORP Dobříš

Zdroj: Povodňový plán ORP Dobříš, 2014

Hydrografickou síť území tvoří spíše menší toky jako je říčka Kocába, Sychrovský potok a dále Meredský, Hubenovský, Voznický, Kotenčický a Trnovský. Územím také protéká řeka Vltava, která ve vzdutí tvoří vodní dílo Slapy. Na zdroje podzemní pitné vody je předmětné území poměrně chudé. Klimatické podmínky jsou ovlivněny rozdílnou nadmořskou výškou a dešťovým stínem Brd. Průměrné teploty se pohybují v rozmezí od 6 °C do 8 °C. I srážkové úhrny se pohybují v závislosti na nadmořské výšce od 530 do 800 mm.

4.5.1 Činnosti vodoprávního úřadu ORP Dobříš

Státní správu ve smyslu zákona o vodách vykonává Česká inspekce životního prostředí a vodoprávní úřady. Jakost povrchových vod vhodných jako vod koupacích monitorují Krajské hygienické stanice. Vodoprávními úřady jsou obecní úřady, újezdní úřady na území vojenských újezdů, **obecní úřady obcí ORP**, krajské úřady, ministerstva (MŽP a Mze) jako ústřední vodoprávní úřady.

Vodoprávní úřad ORP ve smyslu vodního zákona:

- povoluje pro potřeby jednotlivých občanů (domácností) odběr a jiné nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami;
- povoluje pro potřeby právnických osob a podnikatelů veškeré nakládání s vodami (odběr, vzdouvání popř. akumulace povrchových vod, vypouštění odpadních vod, čerpání podzemních či povrchových vod za účelem získání tepelné energie,...)
- vydává územní a stavební povolení vodním dílů, příp. kolaudační souhlasy
- vydává společný souhlas (v opačném případě zákaz) s provedením ohlášené stavby vodního díla a vodohospodářských úprav;
- vydává povolení k vypouštění odpadních vod s obsahem zvláště nebezpečné závadné látky do veřejné anualizace;
- vydává souhlas ke stavbám v ochranných pásmech vodních zdrojů;
- vydává souhlas ke stavbám, zařízením nebo činnostem, které mohou ovlivnit vodní poměry (většinou v případech, kdy není vyžadováno povolení);
- stanovuje, mění nebo ruší opatřením obecné povahy ochranná pásma vodních zdrojů;
- schvaluje havarijní plán možného ohrožení povrchových a podzemních vod při nakládání se závadnými látkami;
- řídí práce při zneškodňování havárií;
- vykonává potřebnou administrativu na úseku agendy vodních toků a rybníků;
- rozhoduje v pochybnostech, zda jde o vodní dílo;
- ukládá povinnost zpracovat a předložit ke schválení manipulační řád vodního díla (případně soustavy vodních děl);
- provádí povodňové prohlídky;

- vykonává vodoprávní dozor nad dodržováním vodního zákona a ukládá pokuty za jeho porušení (přestupky FO i PO).

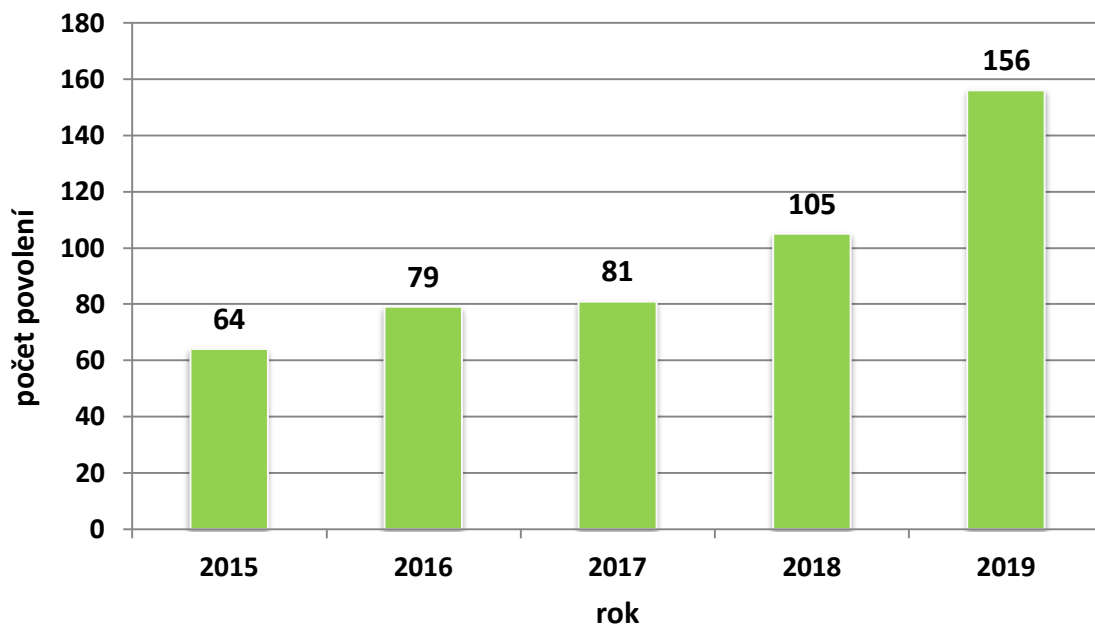
K výše uvedenému výčtu těch nejběžnějších činností náleží další úkony a další činnosti, které jsou vodoprávními úřady uloženy zákonem vodním, ale také zákonem o vodovodech a kanalizacích. Z výše uvedeného výčtu je patrné, že vodoprávní úřad vykonává také funkci speciálního stavebního úřadu a v posledních letech, zejména se změnami stavebního zákona podíl této agendy týkající se staveb stále narůstá. Pro potřeby této práce jsou zdůrazněny ty úkony správního orgánu, které můžeme hodnotit v souvislosti se suchem a s ohrožením kvality povrchových a podzemních vod. Jedná se zejména o porovnání počtu povolovaných staveb vodních děl, o která je žádáno v souvislosti s potřebným zadržováním vody v krajině nebo z důvodu nedostatečného zásobování obyvatelstva. Činnosti související se zamezováním znečišťování vod jsou zejména ty kontrolní, čili kontrola vydaných povolení k vypouštění předčištěných odpadních vod do recipientu či vodoprávní dozory nejen v nemovitostech neodkanalizovaných do centrálních čistíren odpadních vod.

4.5.2. Vývoj počtu vydaných povolení k vybraným stavbám vodních děl

V této kapitole je vyhodnocena agenda vodoprávního úřadu Městského úřadu Dobříš a to se zaměřením na povolování vodních děl, která by mohla více či méně souviset s obavou před dopady sucha na jednotlivé stavebníky či žadatele. Vodní dílo ve smyslu § 55 VZ je taková stavba, která slouží ke vzdouvání a zadržování vod (rybník, přehrážka, jez), umělému usměrňování odtokového režimu povrchových vod, k ochraně a užívání vod (např. malá vodní elektrárna), k nakládání s vodami (studna kopaná a vrtaná, čistírna odpadních vod), ochraně před škodlivými účinky vod (protipovodňová opevnění), k úpravě vodních poměrů nebo k jiným účelům sledovaným VZ.

Pro tuto práci jsou sledovaná povolená vodní díla za posledních 5 let s rozčleněním do základních skupin. Sledované období je stanoveno na roky 2015 až 2019. Rok 2019 sice ještě není u konce, nicméně ten nejjednodušší povolovací proces trvá průměrně 45 dní v závislosti na počtu účastníků řízení, proto je možné s ohledem na možné odchylky v řádech maximálně dvou jednotek výsledky za rok 2019 do této práce zahrnout.

Graf 3 - Srovnání počtu vydaných povolení na stavbu vodního díla - studny

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů vodoprávního úřadu MěÚ Dobříš

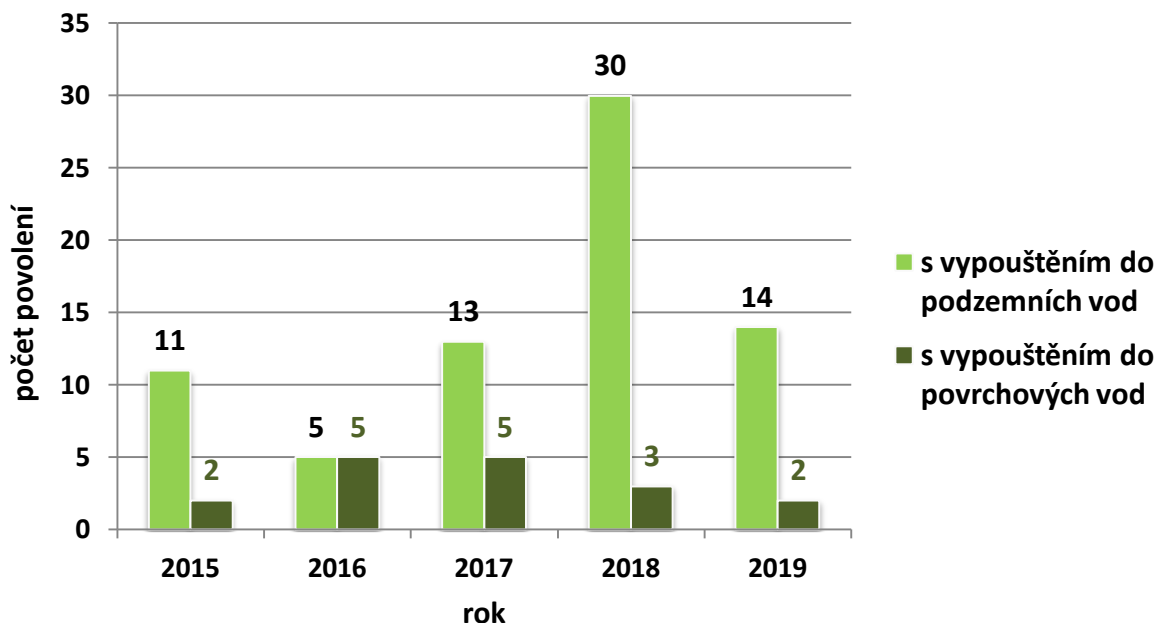
Na základě výsledků grafického znázornění lze konstatovat, že přímý nedostatek vody obyvatelé sledovaného správního obvodu skutečně pociťují. Žadatelé o povolení k odběru podzemních vod a o společné povolení stavby vodního díla jsou povinni uvádět účel využití odebírané vody a proto vodoprávní úřady disponují rovněž i takovými informacemi. Obecně můžeme tvrdit, že obyvatelé obcí vybavených veřejnými vodovodními řady budují tato vodní díla většinou za účelem dostatečné závlahy svých zahrad a lze předpokládat, že i pro napouštění bazénů v letních měsících. Naproti tomu v obcích, kde obecní vodovody chybí, dochází k postupnému vysychání mělkých kopaných studní, které jsou dotovány buď vodou přípovrchovou či z mělkých zvodní. V tom případě je odebíraná voda využívána pro pitné účely.

Pro shrnutí je nutné uvést, že o vybudování kopané studny není téměř žádný zájem. Za sledované období byla povolena pouze dvě prohloubení stávajících kopaných studní. Důvodem je především náročnost takové stavby a nedostatek odborných dodavatelů takových staveb.

Co se týče likvidace odpadních vod z nemovitostí, které nejsou připojeny na veřejnou kanalizaci ukončenou centrální ČOV, resp. být nemohou je řešení předčištění odpadní vody přímo u zdroje s následným řízeným vypouštěním do recipientu jako dokonalé řešení.

Problém však nastává u rekreačních objektů, kde je právě neškodná likvidace vznikajících odpadních vod největším problémem.

Graf 4 - Počet vydaných povolení/souhlasů se stavbou domovní ČOV (do 50 EO)

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů vodoprávního úřadu MěÚ Dobříš

U objektů s charakterem sezónního tedy nárazového bydlení není možné běžně dostupnou čistírnu odpadních vod využívat vzhledem k její potřebě kontinuálního přívodu živin pro správné a dostatečně účinné fungování. V takových případech jsou zainteresovanými společnostmi navrhovány složitější zařízení, která jsou však náročnější a to jednak z hlediska záboru plochy, tak z hlediska finančních možností rekreatantů.

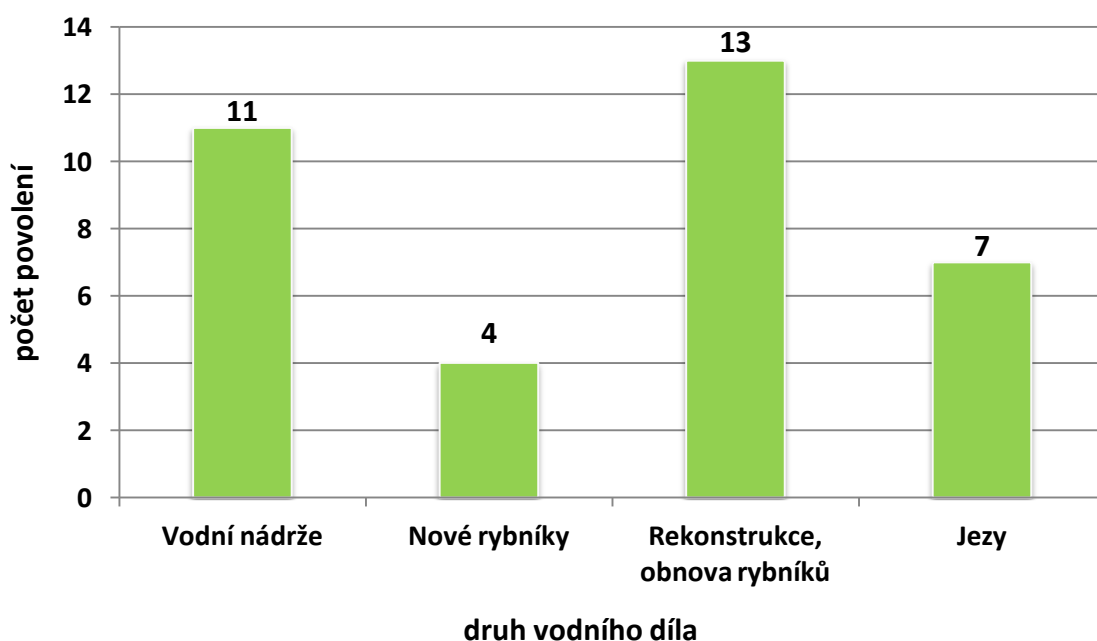
Obrázek 13- "Řešení" likvidace odpadních vod na okraji města Dobříš

Zdroj: archiv autorky

Ze zpracovaného grafu rovněž vyplývá, jaký je poměr povolených čistíren s vypouštěním odpadních vod do vod podzemních a s vypouštěním do vod povrchových. V souladu s ustanovením § 38 odst. 9 VZ lze povolit vypouštění odpadních vod do vod podzemních přes půdní vrstvy pouze v ojedinělých případech u objektů pro rodinnou rekreaci a to na základě kladného vyjádření hydrogeologa. Na základě výše uvedeného grafického znázornění však můžeme konstatovat, že vodní díla určená k čištění odpadních vod s vypouštěním právě do vod podzemních silně převažují a spíše ojediněle jsou předkládána ta s vypouštěním do vod povrchových. Důvodem jsou v některých případech majetkoprávní vztahy k pozemkům, přes které je nutné odpadní vodu k vodnímu toku přivést. Ovšem většina žadatelů požaduje využití této předčištěné vody na svém pozemku ať už k zálivce nebo k rafinovanějším způsobům využití spolu s vodou dešťovou apod. Tato zařízení jsou navrhována v naprosté většině s dostatečně velkou akumulací nádrží pro předčištěnou odpadní vodu. Z předešlého tedy vyplývá, že tendence k zadržování vody, i když odpadní, v krajině jsou, nicméně současné znění vodního zákona v tomto případě tomu úplně nakloněno není.

Graf 5 - Počet vydaných povolení k vodním dílům pro zadržování, vzdouvání či akumulaci vod v období 2015 -2019

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů vodoprávního úřadu MěÚ Dobříš

Za stejné sledované období byl vyhodnocen i počet povolených vodní děl učených zejména k akumulaci povrchových vod. V tomto případě se jedná o velmi složitá řízení a není tedy příliš objektivní časový horizont pěti let, jako je tomu u předchozích vodních děl.

Stavba větších rybníků je také více méně omezená, na vodních tocích na sledovaném území jsou většinou stavby historické a stavba nových je omezena zejména vlastnictvím pozemků, proto se budují spíše menší vodní nádrže na území obcí na obecních pozemcích. V souvislosti s opatřeními proti suchu jsou spíše patrné snahy o obnovy původních rybníků, které jsou většinou majetkově vypořádány, v katastru nemovitostí většinou stále vedené jako vodní plochy. Zde ovšem žadatel bohužel naráží na zásadní problém. Obnova rybníků většinou začíná jeho odbahněním, tedy odstraněním sedimentů, které se do tělesa rybníku dostaly s protékajícím vodním tokem nebo splachy ze zemědělsky obhospodařované půdy. Ze sedimentu musí být odebrán vzorek, který je laboratorně vyšetřen a ve většině případů obsahuje nebezpečné látky. V takových případech nesmí být bahno z rybníku uloženo např. na pozemek žadatele, na pole apod., ale je povinnost s ním nakládat jako s odpadem, v některých případech jako s nebezpečným odpadem. Toto se samozřejmě odráží na finanční náročnosti celé stavby, ale především i náročnosti časové.

Tuto problematiku by měla zjednodušit připravovaná novela VZ, která přináší ustanovení § 15b, který umožní pouze ohlášení terénních úprav sloužících k zadržování vody do hloubky 1,5 m o výměře nad 300 m² nejvíce však 20 000 m². Takové terénní úpravy nebudou vyžadovat územní rozhodnutí či souhlas obecního stavebního úřadu pouze závazné stanovisko úřadu územního plánování ve smyslu § 96b stavebního zákona. Vodoprávní úřad bude na základě závěrečné kontrolní prohlídky vydávat kolaudační souhlas s takovými terénními úpravami.

Vodní díla do plochy 20 000 m² s výškou hráze do 2,5 m budou zahrnuty do znění současného § 15a VZ, takové vodní dílo bude tedy možné rovněž pouze ohlásit se souhlasem úřadu územního plánování a opět bez vydání územního rozhodnutí či souhlasu stavebního úřadu. Vodoprávním úřadem bude po dokončení vodního díla vydán kolaudační souhlas.

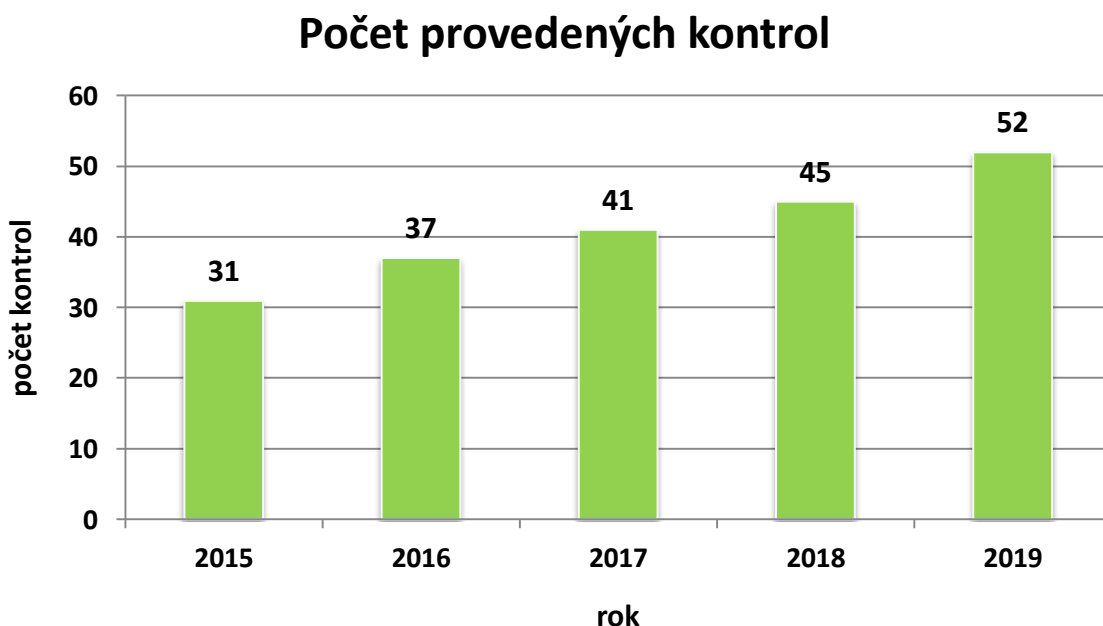
Se zjednodušením postupu možnosti zadržování vody v krajině stavbou jednoduchých vodních útvarů lze jistě souhlasit, ovšem neřízené umělé vytváření takových staveb na *zelené louce* nemusí být pro ekosystém vždy prospěšné. Je tedy nutné podporovat

především u původních vodních děl jejich obnovu, tvorbu tůní, *nebeských* rybníků apod. a zjednodušit nakládání s odstraňovaným sedimentem.

4.5.3 Kontrolní činnost vodoprávního úřadu

V souvislosti s dodržováním ustanovení vodního zákona a vodoprávním úřadem vydaných povolení, ať už stavebních či k nakládání s vodami provádí pracovníci vodoprávních úřadů v souladu s kontrolním řádem vodoprávní dozor ve smyslu § 110 VZ. Vodoprávní úřad Městského úřadu Dobříš provádí vodoprávní dozor v podstatě především ze dvou důvodů. Jedním je řešení upozornění občanů na likvidaci odpadních vod z bezodtokých jímek v rozporu s vodním zákonem a druhým nedodržování podmínek vydaných povolení, čímž je zejména nesplnění povinnosti provádět kontrolu a následně pravidelně odevzdávání výsledků rozborů přečištěných vod z ČOV.

Graf 6 - Vodoprávní dozor na území ORP Dobříš

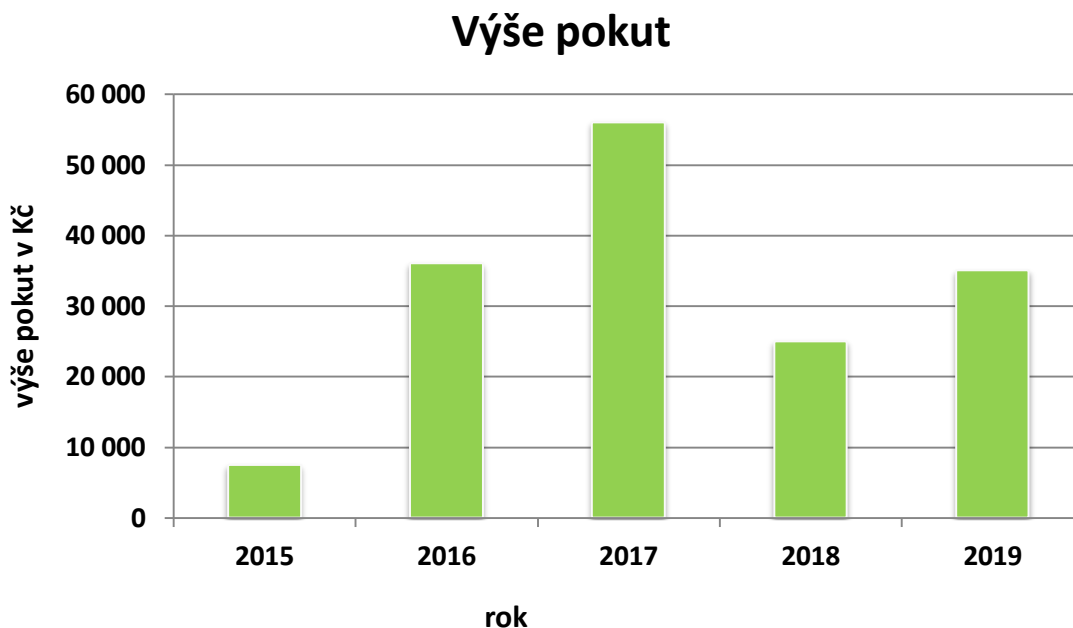

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů vodoprávního úřadu MěÚ Dobříš

Z grafického znázornění počtu provedených kontrol je zřejmé, že počet kontrolovaných subjektů narůstá. Vzhledem k časové náročnosti zpracování veškerých úkonů

s provedením a následným vyhodnocením jedné kontroly není možné provádět kontroly jiné, než na základě podnětu třetí osoby případně z úřední povinnosti na základě zjištění. Většina případů jsou kontroly likvidace odpadních vod z bezodtokých jímek a v čistírnách odpadních vod. S tím souvisí i udělené sankce v následujícím grafickém přehledu.

Graf 7 - Porovnání sankcí

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů vodoprávního úřadu MěÚ Dobříš

Pokuty jsou příjmem města Dobříš. V souvislosti se suchem je bohužel nemožná kontrola vydaných povolení k nakládání s podzemními vodami z domovních studní a to z důvodu absence mechanismu k měření skutečně odebraného množství. V tomto ohledu jsou v podstatě povolovaná množství v souvislosti s účelem odběru těchto vod pouze směrná a rozhodnutím stanovené limity nevymahatelné. V případě vyšších zpoplatněných odběrů, kde je odebírané množství vyšší než 6 000 m³ ročně nebo více než 500 m³ měsíčně tyto kontroly odečtením skutečně odebraného množství z vodoměru možné jsou. Přípravovaná novela vodního zákona přináší i pravomoc tyto odběry redukovat na nezbytně dlouhé období.

Na příkladu obce Malá Hraštice můžeme pozorovat dopady dřívějších rozhodnutí na vodní zdroje. Tato obec je především díky své dostupnosti k dálnici R4 a následně k hlavnímu městu vyhledávaným místem pro bydlení. Minulá vedení obce ve snaze o nárůst počtu trvale žijících obyvatel několikrát změnila územní plány s cílem zajistit plochy pro

výstavbu nových rodinných domů. Ovšem infrastruktura této malé obce s odstupem dvou desítek let značně pokulhává. Největším problémem pro současné vedení obce je nedostatek vodních zdrojů. V posledních několika letech byla obec několikrát úplně bez vody. Ovšem na vině není jen sucho, ale i smýšlení obyvatel o neomezeném množství vody z kohoutku. Z výše uvedeného vyplývá, že sucho je třeba posuzovat v souvislostech. Pokud si neuvědomíme, že řešením nedostatku vody z vodovodu není jen realizace vlastního vodního díla na zahradě a že je množství vody omezené, pak jsou jakékoliv snahy odborníků a změny legislativy marné. Pokud nebude bazén napuštěný, dá se s tím žít, pokud ovšem nebude voda pitná, to už je katastrofa.

Opatřeními v průběhu sucha a nedostatku vody jsou zejména:

- informační kampaň na všech úrovních;
- manipulace na vodních dílech či soustavách vodních děl v souladu s manipulačními řády vodních děl s ohledem na hydrologické sucho – možností může být převedení odběrů na alternativní zdroje, jejich omezení, využití záložních zdrojů apod.;
- omezení obecného nakládání s vodami v souvislosti s minimálním zůstatkovým průtokem;
- požadavky na odběratele k využití technologií s omezenou spotřebou vody (např. auto-myčky bez cirkulace vody);
- požadavek na využívání záložních zdrojů vody pomocí mobilních úpraven vody.

Nejedná se úplný výčet opatření, která s sebou přinese suchá novela VZ. V souvislosti s možným využíváním záložních zdrojů pitné vody je vhodné uvést, že město Dobříš již druhým rokem testuje zapůjčené zařízení, které umožní získání pitné vody z lomu Jezírko v době vyšších odběrů z vodovodní sítě, ačkoliv v současné době nedostatek vodních zdrojů nepocítuje.

5 Výsledky a diskuze

Současná právní úprava týkající se ochrany vod a hospodaření s nimi je komplexně upravena ve velkém množství právních předpisů. Ty jsou výsledkem českého zákonodárství nebo byly do českého právního řádu přijaty v souvislosti se vstupem České republiky do EU a s tím související závazností k další související evropské legislativě. Oblast ochrany vod je více či méně dotčena mnoha zákony a to zejména těmi, které se více či méně upravují ochranu životního prostředí. Ze studia podkladů pro tuto práci a z následné konstrukce textu lze konstatovat, že platná právní úprava je dostatečná, a to i přesto, že je nutné ji průběžně koordinovat s legislativou evropskou a mezinárodní. Z toho vyplývá, že právní úprava vyžaduje zejména tuto provázanost na všech úrovních, ale i s ostatními zákonnými předpisy.

Že je stále co zlepšovat se nevyhýbá ani problematice ochrany vod, ovšem jedná se spíše o problémy, které moc zákonodárná nevyřeší. Pro ochranu vod a nejen v této oblasti představuje největší hrozbu sucho. Problematika sucha se všemi jeho dopady je bohužel veřejností, zejména tou českou stále vnímána jako problém bez souvislosti. Jako u všech problémů je nutné začít od základu, v případě sucha je nezbytné dostat problém nedostatku vody do povědomí obyvatelstva v souvislosti s globální změnou klimatu. Průměrné teploty vzduchu se za posledních pár desítek let zvýšily minimálně o 1 °C, v souvislosti s tím dochází k vyšší evapotranspiraci a snižování půdní vlhkosti.

Činnosti člověka víceméně k dopadům sucha nejen na ekosystém přispívají. Problémem je zejména způsob obhospodařování zemědělské půdy, odlesňování a znečištění životního prostředí, které se následně dostává do vodního prostředí. V souvislosti se suchem by měla být vyhodnocena i problematika rozsáhlých melioračních sítí. Jako řešení situace souvisejícího zrychleného a nežádoucího odtoku by mohla být revize takových melioračních staveb, jejich účelnosti v konkrétních případech, jejich stavu a především legislativní možnosti jejich likvidace pro přirozené zadržování vody a její přirozený odtok.

Mezi hlavní emitenty znečišťujících látek do vodního prostředí nepatří pouze průmyslové podniky, teplárny, elektrárny, ale i mnohé domácnosti při nakládání s odpadními vodami v rozporu s platnými právními předpisy. Je tedy velmi záslužné, že městské a obecní čistírny odpadních vod zavádějí nové technologie pro efektivní čištění odpadních vod s eliminací množství kontaminantů do povrchových vod, ovšem stále spousta obcí není

odkanalizovaná na centrální čistírny odpadních vod a jejich odpadní vody tak vesele odtékají pochybnými dešťovými kanalizacemi přímo do vodních toků.

Nebezpečnými pro kvalitu vod, která se suchem úzce souvisí, jsou rovněž společnosti, které nakládají s nebezpečnými látkami či zvláště nebezpečnými. Takové podniky, případně samostatné provozovny musí mít zpracovaný tzv. havarijný plán pro případ úniku nebezpečné látky do prostředí. Je nutné si uvědomit, že takovou nebezpečnou látkou může být i zdánlivě neškodné mléko. Při velkém úniku takové látky při havárii do podzemních nebo povrchových vod může také dojít k ohrožení ekosystému.

K zacházení s vodou je potřeba přistupovat s jakousi úctou a s tímto bychom měli přistupovat ke všem našim činnostem. Na její zachování je třeba myslet už při plánování, například při tvorbě územních plánů obcí a měst, kdy je nutné myslet na přítomnost luk, která slouží k přirozenému rozlivu při opačných klimatických projevech a především lesní porosty, které jsou zase přirozenými rezervoáry vody. Současné klima nás opravdu překvapuje svými extrémními projevy. Nelze se zaměřit jen na opatření proti suchu. Není to tak dlouho, co byl novelizován vodní zákon v souvislosti s častým výskytem povodní.

Důležitými prvky v krajině pro zadržování vody jsou i přirozené či obnovené mokřady, dalšími prvky jsou rybníky, vodní nádrže a jim podobná vodní díla. Připravovaná novela VZ by měla zjednodušit povolovací proces těchto staveb tím, že je zahrne do režimu terénních úprav či staveb podléhajících pouhému ohlášení. S tímto zjednodušeným postupem pro stavebníky lze rozhodně souhlasit, nicméně vždy je nutné podporu takových staveb či úprav posuzovat individuálně. S vidinou získání prostředků ve formě dotací předmětných staveb se mohou realizovat i vodní útvary s opačným účinkem na celý ekosystém.

Vhodným řešením by bylo spíše podporovat obnovy původních osvědčených vodních děl, tvorbu tůní, tzv. „*nebesáček*“ apod. a současně zjednodušit nakládání s odstraňovaným sedimentem, v ideálním případě mimo režim zákona o odpadech.

V souvislosti se suchou novelou VZ vyplývají i další nedostatky. Některé kompetence jsou definovány příliš neurčitě a v případě regulace povolených odběrů lze předpokládat i korupční jednání. Problém autorka spatřuje i v absenci principu subsidiarity, jelikož v případě vyhlášení stavu nedostatku vody budou rozhodovat členové komise bez

projednání s konkrétní obcí či vodoprávním úřadem obce s rozšířenou působností o regulaci odběru konkrétního odběratele. Ovšem kontrola dodržování podmínek těchto rozhodnutí připadne právě na vodoprávní úřady.

V souvislosti s výše uvedenými změnami lze předpokládat citelné navýšení administrativní zátěže vodoprávním úřadům. Ze zpracování analytické části jednoznačně vyplývá, že už při současném vytížení pracovníků, kteří pro narůstající agendu vyplývající ze zákona stavebního nejsou schopni zvládat povinnosti ukládané zákonem vodním, není možné bezproblémově vykonávat další úkony spojené kontrolou a případným řešením přestupků.

Opatření k boji se suchem mohou být jakkoliv dokonale promyšlená, ovšem bez součinnosti veřejnosti, která si problém někdy uvědomí, až když najednou nepoteče voda, vyplynou naprázdno. Riziko výskytu sucha je stále vyšší a netýká se jen území České republiky, ale celé jižní a střední Evropy. Není pochyb o tom, že by téma nebylo aktuální nebo dokonce tabu. Přesto se můžeme domnívat, že společnost není dostatečně informovaná především o možných hrozbách a sekundárních důsledcích stále delších období beze srážek. Je nutné tyto informace šířit napříč společností dětmi v mateřských, školách počínaje a seniory konče. Nestačí jen povědomí, že voda přeci není zadarmo.

Dalším významným krokem k řešení efektivního využívání vody je její znovu-využití. Tím je myšleno využití vody dešťové, což by mělo být rozvíjeno zejména u areálů s velkými nepevněnými plochami apod. U rodinných domů je pořízení akumulčních nádrží na srážkové vody již víceméně automatické i v souvislosti s povinností likvidace dešťových vod na pozemku, vyplývající z prováděcí vyhlášky ke stavebnímu zákonu.

Přečištěné odpadní vody z čistíren odpadních vod mají před sebou také velkou budoucnost a právě tyto mechanismy a technologie upravující odpadní vodu na nezávadnou je nutné podporovat. Protože když už vodu odčerpáme, pojďme ji využít efektivně a nenechme ji jen protéct umyvadlem. Tímto se dostáváme na začátek této kapitoly k myšlence, že každý problém by se měl řešit od základu a k tomu přidávám, že každý by měl začít u sebe.

6 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo na základě analýzy právních předpisů v oblasti ochrany vod v teoretické části a dat získaných výzkumem v části praktické, vyhodnotit, zda je existující právní úprava této oblasti dostatečná. Teoretická část práce se zabývala zejména právní úpravou ochrany životního prostředí ve vztahu k české, evropské a mezinárodní legislativě. Teoretická část byla rozdělena podle předem stanovených klíčových znaků a jednotlivé kapitoly textu jsou logicky a obsahově provázané.

Analytická část práce se zabývala vyhodnocením kvality podzemní a povrchové vody za období let 2017 a 2018, dále byly vyhodnoceny projevy sucha na našem území. V poslední části byl proveden výzkum zaměřený na vybrané činnosti vodoprávního úřadu v Dobříši. Vyhodnocení získaných údajů bylo v závěru analytické části prezentováno prostřednictvím přehledných grafů.

V souvislosti s výše uvedeným můžeme zhodnotit platnou právní úpravu jako uspokojivou s tím, že evropská legislativa byla od vstupu ČR do Evropské Unie zapracována do té vnitrostátní dostatečně. Nejen Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo životního prostředí se problematikou ochrany vod a v posledních několika letech zejména problematikou sucha usilovně zabývají. V rámci pravidelných porad vodoprávních úřadů pořádaných jednotlivými ministerstvy a krajskými úřady jsou aktuální témata a ustanovení zákonů diskutována a připravované změny včas prezentovány.

Připravovaná novela vodního zákona je až na pár detailů smysluplně zpracována. Můžeme konstatovat, že právní předpisy ochrany vod budou v budoucnu mnohem striktnější a to zejména v souvislosti s odběry podzemních i povrchových vod. Propracovanost vodního zákona po tzv. suché novele lze však hodnotit až prověřením praxí.

Se zjednodušením postupu možnosti zadržování vody v krajině stavbou jednoduchých vodních útvarů lze jistě souhlasit, je však nutné podporovat především u původních vodních děl jejich obnovu, tvorbu tůní, *nebeských* rybníků apod. a zjednodušit nakládání s odstraňovaným sedimentem.

Efektivně by měly být využívány vody odpadní, resp. nějakým způsobem upravené a vody dešťové např. pro zálivku a pro jiná důmyslná využití jejich recirkulace v místě vzniku.

Výše uvedené však pozbývá smysluplnosti, pokud toto bude cílem jen úzkého okruhu osob zainteresovaných. Je tedy nutné věnovat úsilí a prostředky zejména ke zdůraznění tohoto problému a připravit se na epizody sucha a to nejen teoreticky. Společenský význam vody je nevyčísitelný a měl by tak být chápán.

Co se týče provázanosti tématu diplomové práce s oborem studia autorky, je nutné konstatovat, že vodoprávní úřady jsou součástí soustavy orgánů spravujících vodní hospodářství České republiky a jejich hlavní náplní je tedy veřejná správa.

Přínosem této diplomové práce je zejména prezentace stále narůstající agendy vodoprávního úřadu v Dobříši. S novými povinnostmi, které připravovaná novela přinese, se předpokládá další synergické navýšení. Ze zpracování analytické části jednoznačně vyplývá, že už při současném vytížení pracovníků, kteří pro narůstající agendu vyplývající ze zákona stavebního nejsou schopni zvládat povinnosti ukládané zákonem vodním, není možné bezproblémově vykonávat další úkony spojené kontrolou a případným řešením přestupků. Vyhodnocení analytické části bylo konzultováno s vedoucí odboru výstavby a životního prostředí Městského úřadu v Dobříši, která velmi reálně uvažuje o přijetí dalšího zaměstnance s ohledem na zachování kvality vydávaných rozhodnutí, provádění nezbytných kontrol apod. Diplomová práce by mohla být rovněž jedním ze studijních materiálů pro přípravu na zkoušky odborné způsobilosti pro pracovníky vodoprávních úřadů.

7 Seznam použité literatury

BERMANN, G., MAVROIDIS, P., *WTO law and developing countries*. New York: Cambridge University Press, 2007, 116 s.

BĚLSKÝ, J., *Technická doporučení pro hrazení bystrin a strží*. Praha: MZe, 2002, 64 s., ISBN 80-86386-29-5

BIRNIE, P.W., BOYLE, A. E., *International law & the environment*. Second edition. Oxford: Oxford University Press, 2002

BRETHERTON, Ch., VOGLER, J., *The European Union as a Global Actor*, New York, Routledge. 2006

CALSTER, G., *EU environmental law*. UK: Edward Elgar Publishing., 2017, ISBN 978-178-2549-178

ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P., *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008

DAMOHOŘSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, 680 s., ISBN 978-80-7400-338-7

DUDOVÁ, J a kol., *Právo životního prostředí (2. díl)*, Brno: Masarykova univerzita, 2006, ISBN 978-80-210-3978-7.

EPINAY, A., *Umweltrecht der Europäischen Union*. 4. vydání. Nomos 2019, 679 s. ISBN 978-3-8487-3384-2

FRANKOVÁ, M., *Koncepční nástroje v ochraně životního prostředí*. 1. vydání., Olomouc: Iuridicum Olomousense, o.p.s. 2011

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-040-2

HLAVÍNEK, P. ŘÍHA, J. *Jakost vody v povodí*, Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004, 209 s.,

HORÁČEK, Z. a kol., *Vodní zákon: s aktualizovaným podrobným komentářem po roce účinnosti nového občanského zákoníku k 15.03.2015*, Praha 2015

HUBALOVÁ, P., JANÍČEK, T. *Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2017*, Praha: MZe, 2018, ISBN 978-80-7434-463-3

CHAVE, P.: *Rámcová směrnice vodní politiky – zavádění*. Londýn: Iwa Publishing of Alliance House, 2001.

JANČÁŘOVÁ, I. *Ekologická politika*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. 2004, 207 s. ISBN 80-210-3599-4

JIREČEK, H., *Slovanské právo v Čechách a na Moravě*, Sklad Karla Bellmanna, 1863, 216 s.

KLÍMA, K. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 579 s. ISBN 978-80-7380-335-3

KRECHT, J., *Zákon o vodách č. 254/2001 Sb. (vodní zákon), s důvodovou zprávou a poznámkami*. Praha: IFEC, 2002

KUBŮ, L., OSINA, P., *Prameny práva*. Praha: Linde Praha a. s., 2007

MEZŘICKÝ, V., *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. 1. vydání, Praha: Portál, 2005. 208 s. ISBN 80-7367-003-á

McCORMICK, J., *Environmental Policy in the European Union*, Palgrave, 2001

PRŮCHOVÁ, I., HANÁK, J. a kol. *Voda v právních vztazích*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 238 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, č. 481. ISBN 978-80-210-7155-1.

RITCHELOVÁ, I., HÁJEK, M., TOŠOVSKÁ, E. a kol., *Úvod do politiky životního prostředí*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. 2001. ISBN 80-7044-414-2

STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*, 3. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, 591 s. ISBN 8-720-1609-1

STRNAD, Z. a kol., *Vodní právo*. Vodňany: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2013, 226 s.

SYLLOVÁ, J. *Lisabonská smlouva, komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, 1299 s. ISBN 978-80-7400-339-4

ŠEVČÍK, J., *Vodní a rybářské právo: (Komentářem a judikaturou opatřená sbírka předpisů vodního a rybářského práva, platného v historických zemích Československé republiky)*. Praha: V. Linhart, 1937. 588 s.

ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ, M. *Mezinárodní právo životního prostředí*. Beroun: IFEC, 2008, ISBN 80-903409-2-X

TICHÝ, L. a kol. *Evropské právo*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 902 s., ISBN 978-80-7400-333-2

TUREČEK, K. a kol. *Zákon o vodách č. 254/2001 Sb., s komentářem*. Praha: SONDY, s.r.o., 2002

VLNAS, R., BERAN, A., HANEL M., et al., *Návrh koncepce řešení krizové situace výskytu sucha a nedostatku vody v České republice*. 2015. Praha: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka

Právní předpisy

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky. In: Evropská unie: Úřední věstník L 327, 22.12.2000.

Smlouva o Evropské unii. In: Evropská unie: Úřední věstník C 191, 29/07/1992, 1992.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*. In: Česká republika, 1993.

Vyhláška č. 98/2011 Sb., o způsobu hodnocení stavu útvarů povrchových vod, způsobu hodnocení ekologického potenciálu silně ovlivněných a umělých útvarů povrchových vod a náležitostech programů zjišťování a hodnocení stavu povrchových vod. In: Česká republika, 2011

Zákon č.289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů. In: Česká republika, 1995

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí. In: Česká republika, 1992

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu. In: Česká republika, 1992

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. In: Česká republika, 1992

Další zdroje

Český statistický úřad [online]. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

Český hydrometeorologický ústav [online]. [cit. 2019-09-13]. Dostupné z: <http://www.portal.chmi.cz/>

DAŇHELKA, J., *Sucho v roce 2018.* Český hydrometeorologický ústav. 2019

KINDL, M., *Poznámka k vlastnictví vod.* Právník č. 2/1997

LANGHAMMER, J. *Kvalita povrchových vod a jejich ochrana.* [online]. 2002. [cit. 2019-09-08]. Dostupné z: https://scholar.google.com/scholar?cluster=12842069709000665825&hl=cs&as_sdt=2005

MOLDAN, B. *World Environmental Summits.* [online]. Životní prostředí. 2007 [cit. 2019-09-08]. Dostupné z: http://147.213.211.222/sites/default/files/2007_4_173_177_moldan.pdf